

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1877—1878.

Vergadering op Woensdag, den 27^{en} Februari 1878.

Aan de orde is de ballotage van nieuw voorgestelde leden.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen de heeren: F. C. V. Helvetius, van Riemsdijk, 1ste luit. der dd. schutterij en G. J. D. A. Riesz, 1ste luit. bij het reg. grenadiers en jagers, te 's Gravenhage; S. F. J. Langeraap, 1ste luit. der inf., te Amsterdam; J. H. Ter Spill, 1ste luit. der artillerie, te Delft; C. Bekker, 2de luit. der inf., te Grave; R. Mantingh, 2de luit. der inf., te 's Hertogenbosch; J. F. N. van Bunge, 2de luit. der inf. en P. E. Mulder, 1ste luit. der inf., te Maastricht; en Z. J. Cambier, luit. ter zee te Vianen.

De Voorzitter verlcenct thans het woord aan den heer C. A. JEEKEL, tot het houden zijner voordracht over *de schutterij*.

De heer JEEKEL. „De goede regeling en inrichting van onze schutterij is eene zaak, waarvan de toekomst van Nederland kan afhangen; het is eene zaak die allen ter harte gaat, waaraan ook de minst beduidende zijne krachten kan wijden”, schreef
1877/1878

onze geachte Voorzitter voor ongeveer 15 jaren in zijn „Woord over onze schutterij.” (1)

Aangemoedigd door die woorden, voldeed ik aan het verlangen van het Bestuur onzer Vereeniging om heden avond eene voordracht te houden.

Toen ik evenwel een bevestigend antwoord op het voor mij zoo vereerend verzoek van ons Bestuur gaf, was door den Minister van Oorlog, generaal Beijen, een ontwerp van wet tot regeling der militie en schutterij ingediend. Het was mijn voor-nemen over die wet hedenavond mijn oordeel uit te spreken, doch „l'homme propose, mais les États-Généraux disposent”; want voor ik de wet nog doorlezen had, was het Kabinet afgetreden en door de tegenwoordige Regeering vervangen. Heeft dus mijn onderwerp daardoor zijne actualiteit verloren, ik verneen dat eene behandeling onzer schutterij, hoe dikwerf in deze Vereeniging ook geschied, nooit te veel kan zijn; want de aanhouder wint, en aan aanhouders heeft het voor verbetering onzer schutterijen in de laatste 16 jaren niet ontbroken.

Behalve een paar pogingen van de Regeering om een nieuw ontwerp van wet tot regeling der schutterijen de volksvertegenwoordiging aangeboden, is de schutterij-literatuur rijk aan geschriften, en nog onlangs scheef de „Vereeniging tot verspreiding van kennis omtrent 's lands verdediging” een prijsvraag uit voor een goed ontwerp van wet. Ofschoon lid der jury voor die prijsvraag en reeds bekend met de ingezonden antwoorden, mocht ik tot mijn leedwezen geen gebruik maken van de vele goede wenken omtrent de regeling onzer schutterijen, die daarin voorkomen. Wij hopen evenwel dat de arbeid van sommigen der schrijvers dier antwoorden niet verloren zullen gaan, maar weldra in wijderen kring verspreid zullen worden.

Evenwel kan op het aanbeeld der schutterijen nooit genoeg geslagen worden. Er moet een einde komen aan den onhoudbaren toestand, waarin de schutterij verkeert, en de Minister, wien het gelukken mag om ons een goede wet voor de schutterijen te schenken, zal aan het vaderland een grooten dienst hebben bewezen. De schutterij bestaat in ons vaderland sinds

(1) Knoop, Deel VIII, blz. 402.

eeuwen. Reeds bij het ontstaan der steden onder de grafelijke regeering zwoeren de poorters, bij dreigend gevaar gewapend hunne rechten te verdedigen.

Oude handvesten bepaalden over hoeveel manschappen de Graaven beschikken konden. (C. J. Sickesz, Schutterijen in Nederland blz. 2). Zoo moest Haarlem 64, Leiden 25, Rotterdam een kogge met 25 manschappen leveren. In 1342 kon Graaf Willem IV van Amsterdam bekomen volk „tot sijner wille, naer hare magt”.

In de Zuidelijke Nederlanden, waar het gemeenteleven vroeger ontwikkeld was dan bij de Noordelijke, komt het woord „schutterij” het eerste voor in het jaar 1164, terwijl in ons vaderland de bekende ondsta schutterordonnantie van het jaar 1397 uit Delft dagteekent, ofschoon reeds in 1264 wordt gezegd dat schutters het leger van den Graaf volgden, om voor lijfwacht te dienen.

Oproepingen van de poorters tot het trekken ter heervvaart of tot verdediging hunner stad komen menigvuldig in de oude archieven voor, zoodat voor de schutters reeds spoedig twee verplichtingen ontstonden: *a* tot handhaving der inwendige rust en verdediging hunner steden; *b* tot nittrekken ten oorlog.

’t Spreekt van zelf dat het onmogelijk is, wil deze voordracht door eene vruchtbare discussie gevolgd worden, verder in te veel geschiedkundige herinneringen omtrent het ontstaan en de ontwikkeling der schutterij te treden. Alleen zij hierbij nog opgemerkt, dat plaatsvervanging in sommige gevallen werd toegestaan en reeds in het begin der 15de eeuw gevallen daarvan voorkomen.

Ten tijde der Unie van Utrecht werd ook het bestaan der schutterijen erkend in art. 25: „Insghelycx sullen deselve by eede moeten belooften te onderhouden alle schutterijen, broederschappen ende collegiën, die in eenighe steden ofte vlekken van deze Unie zyn.” Menig schoone bladzijde onzer geschiedenis, vooral in den 80jarigen oorlog, dankt men aan de schutterij.

Toen de burger Pieter Paulus den 1 Maart 1796 de nationale vergadering opende, werd reeds den volgenden dag eene Commissie voor de gewapende burgermachten benoemd; want art. 79 van

het reglement der bijeenroeping dier vergadering luidde:

„Zij zal in stand brengen eene geregelde, egale wijze van burgerwapening over het geheele Gemeenebest, zoo echter, dat de ingevolge hiervan georganiseerde burgermilitie zal blijven onder het bevel van de respectie provinciale regeringen en dat de nationale vergadering daarvan geen gebruik zal kunnen maken, dan voor zoo verre alzoo gewapende burgers zich daartoe vrijwillig zullen leenen.”

Daar de Commissie voor de gewapende burgermacht met vele moeilijkheden te worstelen had, diende zij een voorloopig ontwerp in, dat den schutterlijken dienst aldus verdeelde:

Alle burgers van 18—55 jaren die wilden, konden zich doen inschrijven. Zij zouden hunne officieren kiezen en voor verloren tijd schadeloos worden gesteld. Tweemaal 's weeks zouden zij geoefend worden, en ter verdediging opgeroepen zouden zij soldij genieten.

Het reglement dat later volgde had als art. 1:

„De vrijheid van een land kan zonder gewapende burgermacht niet bestaan.

Art. 2. Niemand der burgers in het vrije Nederland, welke geschikt is de wapenen te voeren, mag zich in geval van nood aan het vaderland onttrekken.

In de constitutie van 1798 werd in art. 43 de werking der schutterij aldus omschreven: „Het Bataafsche volk wil eene gewapende burgermacht tot verdediging zijner vrijheid en onafhankelijkheid, zoo naar binnen als naar buiten. De regeling dezer macht zal geschieden door de wet.”

In 1803 werd wederom een nieuw reglement vastgesteld, waarbij alle manspersonen van 18 tot 45 jaren, indien ongehuwd, tot 40 indien gehuwd, tot den burgerwapendienst verplicht werden; men kon zich tegen zekere contributie vrijkoopen. In oorlogstijd mocht men bovendien een plaatsvervanger leveren.

De regeling der burgermacht werd bijna geheel aan de plaatselijke besturen overgelaten, ofschoon de Regeering het oppertoezicht behield. Men verdeelde de ingeschrevenen in 4 klassen, naar den ouderdom. De officieren werden gekozen. De wapening was als die van het leger, terwijl elk schutter eenmaal eene volledige wapenrusting ontving. Het dragen van de uniform was alleen voor de officieren en onderofficieren verplichtend.

Ook het reglement van 1803 was van korten duur; reeds drie jaren later werd een nieuwe wet gepubliceerd, waarbij de burgerwachten zuiver plaatselijke korpsen werden, terwijl tevens bepaald werd dat alleen gemeenten boven de 2500 inwoners eene georganiseerde burgerwacht zouden hebben, tenzij die gemeenten forten waren of er zich landsmagazijnen bevonden. Ten platten lande werden steden van minder dan 4000 inwoners vrijgesteld. Alle ingezetenen van 18—50 jaren konden tot den dienst worden opgeroepen. Voor zekere som kon men zich vrijkoopen. De officieren werden door de gemeentebesturen gekozen.

De oefeningen vonden plaats ééns in de 14 dagen van April tot September.

Uit de bovenstaande korte inhouden der reglementen ziet men langzamerhand de bepalingen der wet van 1817, die nog van kracht is, tot stand komen.

De wet van 1806 was even kortstondig als alle wetten in die dagen. Koning Lodewijk Napoleon was nauwelijks aan de regeering of hij trachtte de schutterijen, welken naam zij toen voor goed aannamen, te verbeteren. De wet van 2 Mei 1809 bepaalde dat alle ingezetenen van 18 tot 50 jaren schutterplichtig waren, doch het getal dienstdoenden mocht slechts $\frac{1}{3}$ van het getal ingeschrevenen bedragen. De wapenen werden van rijkswege verstrekt; de kleeding moesten de schutters zelf bekostigen.

Lodewijk's regeering was te kort, om de werking van zijn streven te zien. In Juli 1810 bij Frankrijk ingelijfd, werd de schutterij „nationale garde," waarbij alle Fransche onderdanen van 20 tot 60 jaren konden opgenomen worden.

In November 1813 van het Fransche juk verlost, vaardigde de Souvercine Vorst reeds in December van dat jaar een wet op de gewapende burgermacht uit, die verdeeld werd in landstorm en landmilitie. De landstorm bestond uit alle weerbare mannen van 17—50 jaar. De wapening bestond uit een geweer — zelfs een jachtgeweer was getolereerd — een sabel, pistool of piek. Het onderwijs in den wapenhandel werd tusschen de ochtend- en middagkerk des Zondags gegeven. De officieren werden verkozen.

In de Grondwet van 1814 werd de schutterij aldus omschreven in art. 125 en 126.

„In alle steden worden, als van ouds schutterijen opgericht tot behoud der inwendige rust. Deze schutterijen dienen in tijden van oorlog en gevaar tegen de aanvallen van den vijand. In dit geval worden er ook schutterijen ten platten lande ingesteld, welke gezamenlijk met die der steden dienen als een landstorm tot verdediging des vaderlands. De bepalingen welke door den Souvereinen Vorst opzigtelijk hetgeen den landstorm betreft noodig geoordeeld worden, zullen het voorwerp eener door denzelfden voor te dragen wet uitmaken.” Reeds den 27 Februari verscheen die wet op de schutterij, die de verdeeling in dienstdoende en rustende schutterijen beval.

Ook werd in die wet bepaald dat de schutterij rustend zou zijn in die plaatsen, waarvan de bevolking binnen den besloten kring der gebouwen minder dan 2500 bedroeg.

De roeping der schutterij was in tijden van vrede tot behoud der inwendige rust, in tijden van oorlog en gevaar werd zij, zoowel de rustende als dienstdoende, tot landstorm vereenigd ter verdediging van den vaderlandschen bodem.

De sterkte werd bepaald zoodanig, dat iedere 20 000 zielen een bataljon van 600 man konden leveren of 3% van de bevolking. De schutterlijke dienstplicht werd van 18—45 jaren vastgesteld met verdeeling in categoriën. In tijden van gevaar kon de sterkte der schutterij nog vermeerderd worden.

Zij, die niet persoonlijk dienden, en vrouwen aan het hoofd van een huisgezin staande, betaalden eene contributie tot bestrijding der onkosten vallende op de schutterij. De officieren werden uit een voordracht van een dubbeltal door den Souvereinen Vorst benoemd.

Zoo zijn wij genaderd aan de wet van 27 April 1827, waarop de tegenwoordige organisatie onzer schutterij nog berust.

I. Die wet is samengevat in 89 artikelen, die een twaalfstal pagina's gewonen druk beslaan. Er zijn echter zoo veel aanvullingen en verduidelijkingen op die wet, dat de handleiding ter uitvoering 50 maal grooter is, en niet minder dan ruim 400 koninklijke besluiten en ministeriële aanschrijvingen bekend moeten zijn, om de wet te kunnen uitvoeren. In 't kort samen-

gevat bevat de wet de volgende bepalingen: Ieder ingezetene van het rijk is schutterplichtig van zijn 25ste tot zijn 35ste jaar.

Op de rol worden eerst de ongehuwden en daarna de gehuwden gebracht.

Nummervervisseling is geoorloofd doch slechts met iemand uit dezelfde lichte, terwijl bovendien / 10—25 daarvoor aan de gemeentekas moet worden betaald.

De schutterijen zijn sterk 2 man van iedere 100 zielen. De dienstdienst wordt op 5 jaren bepaald, en dan 5 jaar in de reserve, welke laatste in tijd van vrede tot geen dienst is verplicht.

De benoeming tot officier geschiedt door den Koning uit een voordracht van drie kandidaten.

De kosten der schutterij worden door de gemeenten gedragen. De schutters, behoudens zij die onvermogen zijn, betalen zelf hunne kleeding.

De oefeningen worden bepaald van 1 April tot 1 October om de 14 dagen.

De rustende schutterij is in tijd van vrede tot geen dienst verplicht, zijnde de verdeeling in dienstdoende en rustende schutterij even als in de vorige wet gebleven.

De feitelijke toestand is, dat volgens den algemeenen numerieken staat van de sterkte van den eersten band der dienstdoende schutterij deze op 1 Januari 1876 bedroeg: 41 977 man, verdeeld in 88 gemeenten, formeerende te zamen 22 bataljons en 104 kompagnien. Van die 41 977 manschappen behoorden er 18 418 tot de reserve en hadden er 10 532 bij het leger gediend of circa 25 %.

De rustende schutterij was, wat het actieve gedeelte aangaat, 39 944 man sterk verdeeld in 89 bataljons, terwijl de reserve er van mij onbekend is, doch veilig op 75 % van het actieve gedeelte gesteld kan worden.

Bij het uitbreken van een oorlog heeft dus volgens de tegenwoordige wet de Regeering te beschikken over

25 294 man dienstdoende,

39 944 „ rustende schutterij,

te zamen 65 238 man actieve schutterij met een reserve

van 18 518 dienstdoende,
 29 957 rustende,

te zamen 48 475.

Een leger op het papier van 60 867 man,
 eene schutterij „ „ „ 65 238 „
 eene reserve der schutterij „ 48 475 „

vormt te zamen eene macht van 174 580 man.

Ons vaderland telde op 1 Jan. 1876 3 809 527 zielen; buiten ons leger in Indië en onze marine is onze gewapende macht op het papier ruim $4\frac{1}{2}$ % der bevolking. Men zal moeten toegeven dat die cijfers nog al belangrijk zijn.

Intusschen is niettegenstaande de formidabele macht op het papier de toestand van het leger en de schutterij zoodanig, dat dringend voorziening noodig is, en de tegenwoordige oorlogen hebben geleerd, dat men aan dien papieren rommel al zeer weinig heeft, maar dat de strijdbare manschappen bij het uitbreken van den krijg geoefend en goed geoefend moet zijn.

Hoe is het met de oefening onzer schutterijen gesteld? Van de rustende schutterij gaf ik u vroeger reeds een schets, die voor een scherts werd opgenomen. Sedert zijn lofwaardige pogingen aangewend om verbeteringen aan te brengen; de Regeering heeft haar zedelijken steun aan die poging tot verbetering geschonken; op het voorbeeld van Noord-Brabant zijn in Zuid-Holland en Limburg bonden van de rustende schutterij opgericht, die zich ten doel stellen vrijwillige oefening. Sommige Commissarissen der provinciën hebben de hoofden der gemeenten uitgenoodigd de administratieve bescheiden goed te behartigen, en van de gemeentebesturen hebben vele medewerking gegeven. Dit alles is goed en loffelijk; het toont dat men begint in te zien dat de toestand onhoudbaar is, dat de schutters zelven tegen den last niet opzien; maar goede wil alleen geeft niets; er moet meer worden gedaan.

De dienstdoende schutterij is noch behoorlijk gekleed, noch behoorlijk gewapend. Niet behoorlijk gekleed, want tot de uitrusting behooren geen kapotjassen, geen ransels, geen schoenen. Niet behoorlijk gewapend, want men geeft haar in het

gunstigste geval het Snidergeweer, dat geen wapen meer is, om met succes tegen den vijand te gebruiken. Wel verkeert de dienstdoende schutterij in beteren toestand dan de rustende, doch niet omdat de wet zulks daarstelt, maar omdat zij over het algemeen met een uitmuntenden geest is beziel, en men moet verbaasd staan, als men nagaat wat met gebrekkige middelen nog wordt verkregen. Maar ook, niettegenstaande dien goeden wil is de dienstdoende schutterij niet in staat als defensieve kracht bij onze verdediging op te treden.

De schutterijwet schrijft voor dat de oefeningen zullen gehouden worden bij voorkeur des Zondags, om de 14 dagen, van 1 April tot 1 Oct. Die oefening mag niet voor vijf uur aanvangen en moet een half uur voor zonsondergang eindigen.

Wat is nu het gevolg van dergelijke bepaling, indien men zich eens aan de letter van de wet hield?

Den 1sten April gaat de zon onder om 6 u. 36 m. De exercitie, die niet voor 5 u. mag aanvangen, moet ten 6 u. 6 m. eindigen. Die oefening is dus slechts een uur en zes minuten lang in plaats van 2 uur. Den 30 Sept. is het nog fraaiër: de zon gaat onder om 5 u. 35 m. De schutters, die niet vóór vijf uur mochten beginnen met exerceeren, moeten ten 5 u. 5 m. wederom eindigen. Die oefening duurt dus 5 minuten.

Onder de gunstigste omstandigheid zal men bijna 22 uur in het jaar kunnen schijfschieten en exerceeren.

Even treurig als met de oefeningen is het met de discipline; ik zal maar een enkel voorbeeld aanhalen van recenten datum. Ge hebt allen het ontslag van den luit.kolonel der schutterij te Kampen gelezen. Deze moet zijn ontslag nemen, omdat de raad hem in het ongelijk stelt tegen over den kapelmeester. Het korps officieren vraagt mede zijn ontslag: het wordt niet aangenomen; nu weigeren de officieren den nieuw benoemden kommandant hunne opwachting te gaan maken. 't Is gebeurd dat bij een militaire wandeling een schutter met het paard van den kommandant wegreed, en de kommandant op zijn voeten den torugmarsch met lachende schutters medemaakte.

Voor oefening en discipline doet de wet zoo goed als niets. Buitendien is ze door allerlei toevoegingen zoo verminkt, dat

het eene bepaalde studie vereischt, om op de hoogte te zijn van hetgeen men verrichten kan.

Zie hier eenige voorbeelden.

Art. 11 der schutterijwet schrijft voor dat de loting zal plaats hebben in het openbaar, door de zorg van het plaatselijk bestuur en onder het opzicht van eene commissie uit hetzelfde door hetzelfde benoemd.

Nu laat mijns inziens de duidelijkheid van dat artikel niets te wenschen over; de commissie moet uit den raad en door den raad worden gekozen; een koninklijk besluit zegt echter, dat er een officier of onderofficier der schutterij bij moet zijn. Geheel in strijd met de wet bepaalt het koninklijk besluit die bijvoeging. Het gevolg is, dat men hier wel en daar niet een lid der schutterij in de commissie heeft.

Art. 37 der schutterijwet bepaalt hoe de schutterij gewapend wordt; er staat: Schutterijen zullen met geweren van hetzelfde kaliber als bij het leger worden gewapend.

Toch heeft men artillerieschutterij, en ofschoon het zeker goed, nuttig en noodig is, is die geheele instelling der artillerie schutterij strijdig met de wet.

De wet doet den schutterlijken dienst bij het 35ste jaar eindigen; toch zegt een aanschrijving van den Minister van Binnenslandsche zaken dat de officier der schutterij alsdan geen recht op ontslag heeft.

Zoo is de schutterijwet bijna onmogelijk geworden, en terwijl, zooals wij in onze inleiding aangaven, vroeger die wet nog al eens veranderd werd, heeft zij thans, helaas, haar 50-jarig jubilé reeds gevierd!

De tegenwoordige schutterijwet is, omdat zij geen waarborgen voor goede oefening en discipline geeft, niet langer houdbaar, en hoe spoediger wij een nieuwe wet krijgen, hoe eerder aan dien onhoudbaren toestand een einde zal komen.

II. Is er met de tegenwoordige wet nog verbetering aan te brengen? vraag ik naar aanleiding van het 2de gedeelte mijner voordracht.

Indien bij de Regeering geen plan bestaat, om vooralsnog

het beginsel der wet te veranderen, zou eene partiële herziening tot voorbereiding der nieuwe wet mogelijk wenschelijk zijn. Zal ik zoo straks aangeven, welke partiële herziening ik noodig acht, ook zonder eenige verandering in de wet is er wel nog iets beters van de schutterij te maken.

Bij de ontwerpen van wet tot regeling der schutterijen, zowel die van de Ministers Heemskerk—v. d. Bosch als die van Heemskerk—Beijen, is men van het mijns inziens zeer juiste beginsel uitgegaan, dat de rustende schutterij moet vervallen.

Iedere wet, die haar wil handhaven op den tegenwoordigen voet, is verwerpelijk, want bij de tegenwoordige oorlogsvoering is zij zonder eenige waarde.

„De majoor bij de rustende” is een onderwerp geweest, dat onlangs in de bladen de ronde deed, en ofschoon eenigszins overdreven, werd toch de toestand naar waarheid geschetst en zal hoop ik, nu van alle kanten het onhoudbare der rustende schutterij wordt aangetoond, weldra deze categorie verdwijnen, ofschoon zij ook voorstanders vond o. a. bij onzen geachten Voorzitter, hoewel in anderen vorm. Ook de tegenwoordige hoofd-intendant Den Beer Poortugal wilde de rustende schutterij, hoewel goed georganiseerd, behouden, eveneens als de tegenwoordige Minister van Oorlog, die ze evenwel schietoefeningen wilde doen houden.

In „de majoor bij de rustende” wordt een persoon voorgesteld, die zonder ooit van militaire zaken gehoord of gezien te hebben, voorgesteld wordt tot kommandant van een der bataljons rustende schutterij.

Bezield met de loffelijkste voornemens, begeeft hij zich naar een zijner vrienden, die ook officier bij de rustende is, en evenveel militaire bekwaamheden als zijn kommandant bezit. Daar tracht de kommandant te weten te komen wie of de officieren zijn, die bij zijn bataljon dienen. De luitenant heeft echter nooit van kameraden gehoord en weet niet hoeveel en welke collega's hij heeft. Teneinde raad slaat men de Staatsalmanak open; maar o schrik, — dat boek, dat alle onmogelijke titularissen opnoemt, bevat slechts de namen der bataljons-kommandanten, zoodat hij eindelijk zijn toevlucht tot den meer en

meer gebruikelijken weg neemt om met zijn officieren bekend te worden, en een advertentie plaatst in de courant.

Zoo is inderdaad de toestand der rustende schutterij. De kommandanten kennen meestal de officieren niet, die bij hun bataljon zijn. De officieren missen alle militaire bekwaamheden. Maakt de kommandant werk van de zaak, dan moet hij daartoe veel tijd besteden en vele kosten maken. De onderofficieren worden alleen dan tot dien graad bevorderd, als zij op hooger maatschappelijk standpunt staan dan anderen. De schutters bekreunen zich om niets. Sommigen weten niet eens dat zij in de loting gevallen zijn, want zij zien er niet naar om.

Aan dat alles *kan* en *moet* een einde komen. Het bond der rustende schutterij in Zuid-Holland, onlangs opgericht, heeft den Minister van Binnenlandsche Zaken verzocht, om zoo krachtig mogelijk de wet te doen nakomen door de plaatselijke besturen en reeds is door dien Minister eene aanschrijving in dien zin gegeven.

Het wetsartikel, dat zij, „die verzuimen zich te doen inschrijven, voor den schuttersraad gebracht worden, die de schuldigen beboeten kan,” moet voortaan in toepassing worden gebracht (art. 9); hetgeen reeds in kleine gemeenten een groote stap is, omdat de burgemeesters de schutterplichtigen maar inschreven, waardoor de meesten niet weten, dat zij bij de schutterij behooren. Er is op het goed bijhouden der administratieve bescheiden krachtig aangedrongen. Maar veel verder kan de Minister met de tegenwoordige wet niet gaan.

Zoolang de tegenwoordige wet in stand blijft, kan men m. i. slechts het navolgende doen: voor de oefeningen *a. overal*, waar een zeker aantal schutters zich oefenen wil, schietbanen stichten.

Het ministeriëel besluit van den 16 Juni 1846 draagt de zorg daarvoor aan de gemeentebesturen op. Hoe ik ook art. 34 der wet bekeken heb, ik heb daarin zulk eene bepaling niet kunnen vinden: art. 34 bepaalt dat op de begrooting de *onvermijdelijke* kosten der schutterij moeten gebracht worden. Om daaruit nu ook de kosten voor schietbanen te distillceeren, kan mijns inziens nooit in de bedoeling des wetgevers gelegen hebben. Voor vele kleine gemeenten is de uitgaaf dan ook te zwaar om er toe over te gaan. Het gevolg daarvan is moeielijkheden maken,

dat nu nog te gemakkelijker geworden is, nu de gemeenteraad ook vergunning tot het oprichten van schietbanen moet geven.

Er wordt voorts bepaald dat op de schutterijbegrotingen eene zekere som, door het Rijk als subsidie te geven, voor prijzen bij het schijfschieten gebracht kan worden. Nu geschiedt dit geven van prijzen door de welwillendheid van officieren en anderen. Dat gaat toch niet aan. Reeds nu moet de officier zich vele opofferingen getroosten, om lid der schutterij te zijn. Officier der schutterij is een baantje, dat den titularis in den regel geld kost.

Verder stel ik mij voor, dat de Regeering het schijfschieten zeer zou aanmoedigen door het jaarlijksche uitschrijven van provinciale concoursen, waar b. v. gedurende een week, op den door de schutters zelve te kiezen dag, om prijzen geschoten kon worden.

Indien den schutters dan tevens eenige vergoeding werd toegekend, en het geld van hen, die dit niet verlangden, wederom voor prijzen werd bestemd, zou als de schutters goedkoop gelegerd konden worden, de heilzame invloed van dergelijke maatregelen niet uitblijven.

Dit alles kan en voor de dienstdoende, en voor de rustende schutterij worden gedaan.

Wij erkennen dat er wel is waar zeer weinig voor de dienstdoende schutterij kan gedaan worden; doch schietbanen zijn er toch noodig en met eene enkele proef van provinciale schietwedstrijden op de bovenstaande wijze georganiseerd, zijn toch zoo veel kosten niet gemoeid. Acht de Regeering het te bezwarend de proef in alle provinciën te nemen, zij beproeve het dan eerst in eene enkele provincie.

Voor de rustende schutterij kan de Regeering zelfs met de tegenwoordige wet *reel* doen in vergelijking van hetgeen er thans geschiedt.

Art. 73 luidt: Wij behouden ons voor, om de rustende schutterijen te doen wapenen op dezelfde wijze, als ten aanzien der dienstdoende bij deze wet is bepaald, en zulks, naar mate 's Rijks nagelegenheden dat zullen vorderen.

De Koning kan dus de rustende schutterij doen wapenen,

zoover 's Rijks aangelegenheden zulks vorderen. De wetgever heeft niet van oorlog of voorbereiding tot oorlog gesproken; neen, zonder het mogelijk zelf te willen, heeft hij het de Regeering zeer vergemakkelijkt; een enkel koninklijk besluit zou dus de rustende schutterij gewapend doen zijn. Had de rustende schutterij wapenen, en waren er, zooals boven is aangegeven, schietbanen, men ware reeds een heel eind gevorderd voor iedere nieuwe organisatie.

Art. 74 schrijft voor: De rustende schutterijen kunnen in tijd van vrede tot geene andere diensten worden opgeroepen, dan die tot derzelver instandhouding vereischt, onverminderd echter dat, wanneer een plaatselijk bestuur oordeelen mocht, ter bewaring der publieke rust of de veiligheid der gemeente de tijdelijke medewerking dier schutterijen te vorderen, dezelve als dan daartoe zullen kunnen worden opgeroepen en zij tevens gehouden zullen zijn daaraan te gehoorzamen.

Aan de Regeering bij de behandeling der wet gevraagd zijnde wat men door de instandhouding der schutterijen verstaat, antwoordde zij, dat hiermede bedoeld werd: jaarlijksche monsterring, het schoonhouden der wapenen, het houden der controles voor de manschappen door de officieren, en dergelijke geringe diensten van te weinig beduidenis, om als eenig belangrijk bezwaar te kunnen worden aangemerkt of om in de wet te worden omschreven.

De Regeering schrijft dus voor, dat ieder kommandant eenmaal 's jaars zijn bataljon inspecteere, en dat hij zijnen kompagnies-kommandanten gelaste dit mede eenmaal 's jaars over de kompagnie te doen. Men heeft alsdan ook de zekerheid, dat de bataljons op papier in orde zijn.

Ik moet hier bijvoegen, dat de autoriteiten niet ongezingd zijn dit laatste in toepassing te brengen. Mij beroepende op het zooeven medegedeelde, heeft de Commissaris des Konings in Zuid-Holland den burgemeesters der 26 gemeenten, waaruit mijn bataljon getrokken wordt, aangeschreven, om mij zoo veel mogelijk de behulpzame hand te bieden, en als bewijs dat men de plattelandsbewoners wel eens verkeerd beschuldigt, is het mij aangenaam te kunnen mededeelen, dat ik alle mogelijke

medewerking der burgemeesters heb gehad, en dat de schut-
terplichtigen behoorlijk zijn opgekomen. Van de 472 man heeft
er slechts één ontbroken.

Ik heb dus alle vertrouwen dat, bij verstandige regeling dier
zaak, de rustende schutterij goed georganiseerd en gewapend kan
worden bij de tegenwoordige wet.

Ik heb bij den aanvang van dit gedeelte mijner voordracht
gesproken van partiële herziening der schutterijwet. Mijne be-
doeling is dat het hoofd van oorlogsbestuur talrijke zaken, die
geen uitstel dulden, aan te vatten heeft, en dat voor het indienen
en doen aannemen van een nieuwe schutterijwet wederom vele
maanden verloren zullen gaan.

In afwachting van de nieuwe wet zou de Regeering eene par-
tiële wetsverandering kunnen indienen. Om niet te veel op de
zaak vooruit te loopen, behoefde zij alleen maar art. 77 te doen
veranderen. Dat art. luidt: Zoodra in de gevallen bij art. 226
der Grondwet (art. 184 der Grondwet van 1848) voorgeschreven,
de geheele militie zal zijn bijeengeroepen, zal de mogelijke ver-
eeniging van dienstdoende en rustende schutterijen (de reserve
daaronder begrepen) kunnen worden voorbereid, en zullen deze
schutterijen onverwijd in den wapenhandel worden geoefend,
zoodanig en zoo dikwijls als wij zulks ter bevordering van de
verdediging des vaderlands zullen noodig achten.

Indien nu bepaald werd dat dit artikel veranderd werd in:
Indien wij zulks noodig oordeelen, zal de mogelijke vereeniging enz.

In de considerans van die wetsverandering konden dan, om
de schuttermplichtigen tegen al te groote lasten te vrijwaren, be-
paald worden, dat de ongeoeffenden twee malen twee uren in de week,
in de maanden April tot en met September, op door den kom-
mandant in overleg met het gemeentebestuur te bepalen uren
moeten exerceeren en schijfschieten.

Vooronderstellende dat het altijd goedweder was, zouden dan
de ongeoeffenden 104 uren per jaar in den wapenhandel geoefend wor-
den. Voor de geoeffenden kon dit op éénmaal 's weeks, dus in
het geheel 52 uur worden bepaald.

Door dergelijke wetsverandering zou ook de rustende schut-
terij moeten exerceeren.

III. Ik ben thans genaderd tot het laatste gedeelte mijner voordracht om in algemeene trekken aan te geven waar, bij nieuwe wettelijke regeling der schutterijen, op gelet moet worden.

De Grondwet laat den wetgever hier vrij, hoe hij de schutterij wil inrichten. De beide artikelen der Grondwet die daarop betrekking hebben, luiden: (188—189)

- In de gemeenten worden schutterijen opgericht.

Zij dienen in tijd van gevaar en oorlog tot verdediging des vaderlands en ten allen tijde tot behoud der inwendige rust.

Art. 189. De sterkte en inrichting der militie en der schutterijen worden geregeld door de wet.

Veel gebonden is de wetgever dus niet. Hij zorgt alleen dat de schutterij in de gemeente worde opgericht, doch verder geene belemmering.

Zelfs heeft de Grondwet van 1848 de beperking weggenomen dat er rustende schutterijen moeten zijn, zooals in de Grondwetten van 1815 en 1840 uitdrukkelijk voorkwam. Om met eenige juistheid over het aandeel der schutterij in de verdediging te kunnen oordeelen, moet men het vraagstuk onzer verdediging zuiver stellen. Wiskundig is dit vraagstuk niet op te lossen; want de denkbeelden omtrent druk op de bevolking, de personeele en financiële krachten van een land zijn zeer uiteenlopend; doch zooveel is zeker, dat men den druk op de bevolking zoo licht mogelijk moet maken en de uitgaven tot de engst mogelijke grenzen trekken.

Ons vaderland is slechts een klein land, dat souverain is over een prachtig rijk in Indië, hetwelk 25 000 000 inwoners telt, en waarvoor het tot handhaving van zijn gezag aldaar is verplicht een talrijk leger en eene marine te onderhouden.

Dat land is aan de oostzijde geheel begrensd door een machtigen staat, die zulk eene legerinrichting heeft, dat in weinig tijdsverloop met zijne kolossale legers, gehard in verschillende oorlogen, ons bestoken kunnen. Aan de noordzijde moeilijker, doch aan de westzijde kan het overal, ruim 20 uren gaans, door de eskaders van den vijand telkenmale verontrust worden, terwijl eindelijk in het zuiden een klein volk, wiens onafhankelijkheid door eenige Europeesche mogendheden gewaarborgd is, onze nabuur is.

Het gevaarlijkste geval dat men zich stellen kan, en waarop onze defensie dus moet ingericht zijn, is, dat onze westelijke nabaar Duitschland ons den oorlog aandoet, zijne talrijke legers ons land doet inrukken en met zijne vloot, die superieur aan de onze is, onze westelijke grens met eene landing bedreigt.

Hieruit is dus het gevolg te trekken, dat onze legerinrichting moet zijn zoodanig, dat wij onze kusten door troepen-afdeelingen kunnen doen bewaken en op de oostelijke grens den vijand afwachten. Daar wij bij onze passieve verdedigingsmiddelen een belangrijken steun in de inundatiën moeten vinden, moet het naderen dier inundatiën zoo moeielijk mogelijk worden gemaakt. Dit noodzaakt ons een *veldleger* op te stellen vóór onze liniën. De taak van dat veldleger is, den vijand zoolang op te houden, dat onze miliciens en schutters, voorraad en levensbehoeften binnen de liniën kunnen komen, de inundatiën gesteld, en de versterkingen behoorlijk in staat van verdediging kunnen worden gebracht. Aangezien het een vaste regel is, zoo min mogelijk een geslagen leger in een vesting op te nemen, moeten de liniën door een *bezettingsleger* worden bezet, onafhankelijk van het veldleger. Terwijl het veldleger, dat wij voornit weten dat verslaan moet worden, achter de liniën zich herstellen kan, moet toch een legermacht gereed blijven om uit te vallen, de geleden verliezen van het veldleger te herstellen, en van de fouten des vijands gebruik te maken, om het verloren terrein te heroveren. Dit is onzes inziens de taak van de *reserve van het veldleger*.

Ook ter aanvulling der verliezen van het bezettingsleger is een reserve noodig, die wij de *reserve van het bezettingsleger* zullen noemen.

Hoe groot moet nu het aantal manschappen zijn, dat die taak kan verrichten?

Het vroegere Comité van defensie rekende noodig in het geheel 95 000 man, namelijk 50 000 man van het leger en 45 000 man der schutterij; hiervan moesten 33 000 linietroepen en 13 000 schutters het veldleger uitmaken en 17 000 man linietroepen en 32 000 schutters de liniën en kusten bezetten. Men weet echter dat, sedert het Comité van defensie is opgeheven, vele vestingen zijn gesloopt.

Bij het ontwerp van onze tegenwoordige vestingwet gaf de toenmalige Minister van Oorlog, generaal Weitzel, op, dat tot het voltallig bezetten onzer liniën 49 300 man noodig waren, zonder de officieren, kleine staven en tamboers. — Werd de stelling Amsterdam niet bezet, dan zou men het met 39 700 man af kunnen.

Eindelijk gaf de Minister van Oorlog, generaal Beyen, in zijne memorie van toelichting op, dat wij tot het bezetten onzer liniën noodig hadden

10 920	man	infanterie ,
8 800	„	artillerie ,
850	„	genie ,
20 570	„	dus
28 730	„	minder

dan generaal Weitzel opgaf.

De verdere bezettingstroepen zouden bestaan uit 11 900 infanterie-schutterij en 4600 artillerie-schutterij, zoodat men tot eene totale bezetting van 37 070 man komt, dat nog 12 230 man minder is dan bij het ontwerp-vestingwet werd begroot. Voor het veldleger wordt door Generaal Beyen 34430 man noodig geoordeeld.

Indien het mogelijk ware, zou ons oordeel zijn ons veldleger zoo sterk mogelijk te maken en geheel uit het staande leger te trekken, terwijl daarentegen het bezettingsleger bijna geheel door de schutterij geleverd moet worden.

Wij gelooven echter niet ver van de waarheid af te zijn als wij het veldleger eens stellen op 40 000 man en het bezettingsleger op 50 000 man zonder de reserve. De vraag is dan, of wij 90 000 geoefende soldaten kunnen bekomen, die dadelijk bij het nitbreken van een oorlog bijeen getrokken kunnen worden.

Bij de tegenwoordige organisatie onzer levende strijdkrachten is daaraan niet te denken.

Wij hebben een leger, dat op zijn gunstigst tot 50 000 man opgevoerd kan worden, maar waarvan het kader officieren, onderofficieren en korporaals zoo onvoltallig is, dat het onmogelijk iets aan de schutterij kan afgeven, waardoor de schutterij bijna geheel onbruikbaar is.

Wil men dus niet in de fout der Turken bij Plewna vervallen,

dat men de achterwaartsche liniën, die de hoofdstad dekken, onverdedigd laat en het leger voor deze liniën post doet vatten, dan zal ons leger dadelijk achter de Utrechtschelinie stelling moeten nemen, omdat het anders kans heeft van die linie afgesneden te worden. Maar deze linie zou dan ook gemakkelijk te forceeren zijn, omdat de tijd zou ontbreken om haar in behoorlijken staat van verdediging te brengen, en omdat den vijand het oprukken naar die linie niet is belet.

Eerst met de wetenschap dat de Utrechtschelinie behoorlijk bezet is, kan het veldleger rekenen zijn taak te hebben volbracht.

Om nu onze legerinrichting zoodanig te maken, dat wij ons land kunnen verdedigen, weten wij maar één middel dat is: het militie-contingent in verband met de Grondwet zoo *hoog* mogelijk opvoeren; — de diensttijd bij het leger zoo *kort* mogelijk maken; — eindelijk te zorgen, dat de kennis bij het leger opgedaan, bij de schutterijen worde gebruikt en deze zooveel mogelijk geoefend worden.

Vóór dus aan te geven waarop de wetgever te letten heeft bij eene nieuwe wettelijke regeling der schutterijen, moet ik even aanstippen het verband, dat ik tusschen militie en schutterij wil brengen, hoe lang ik den dienstplicht bij het leger wil hebben, en welke de financiële gevolgen van die organisatie zouden zijn.

Van den jare 1863 tot 1876 is het aantal militieplichtigen slechts van 31 893 tot 32 421 gestegen; daarentegen is het getal vrijgestelden steeds vermeerderd, zoodat dit in die jaren van 14 606 tot 17 800 klom.

Van den jare 1871—'76 waren onder de vrijgestelden 7936 jaarlijks vrij wegens broederdienst, omdat de wet vrijstelling geeft aan de grootere helft van een oneven getal broeders.

In dezelfde jaren zijn 4424 lotelingen per jaar gemiddeld vrijgesteld wegens eenige zoons te zijn.

Werd nu het kleinste oneven getal wegens broederdienst vrijgesteld, en werden éénige zoons, mits geen kostwinners zijnde, ook niet vrijgesteld, dan kan men jaarlijks $\pm$ 5000 lotelingen meer rekenen, zoodat alsdan op $\pm$ 19 600 man als beschikbaar voor de militie zouden overblijven.

Ons dunkt nu dat men het jaarlijksch militie-contingent moet stellen op 17 600 man — 't liefst hadden wij algemeenen dienstplicht, doch vooralsnog schijnt er geen mogelijkheid dit bij ons ingevoerd te krijgen — waarvan 17 000 man bij het leger en 600 man bij de marine, dat voldoende is, zooals wij later zullen aantonen. Den dienstdtijd bij het leger zouden wij willen stellen op 3 jaren, zoodat het actieve leger aan miliciens zoude tellen:

$17\,000 \times 3$ lichtingen = 51 000 man. De lichting van 17 000 is echter door verloop in het tweede jaar slechts 15 640 man sterk, terwijl zij in het derde jaar slechts 15 130 man sterk is.

In plaats van 51 000 man heeft men dan feitelijk maar 47 770 miliciens in drie jaren.

Onze tegenwoordige militiewet geeft het recht van 5 lichtingen op te roepen van 10 400 — de zeemiliciens er afgetrokken.

$5 \times 10\,400$ geeft 52 000 man, doch hier is wederom het verloop niet op toegepast, daar het gemiddeld cijfer disponibele miliciens over 5 jaren slechts 45 447 man bedroeg.

Door dus den dienstdtijd van 5 jaren op 3 jaren te brengen bij het actieve leger, verkrijgt men bij verhooging van het militie-contingent met 6 000 man jaarlijks een bijna even sterk leger.

Na drie jaren bij het actieve leger gediend te hebben, gaat de milicien bij de reserve van het staande leger over, welke reserve slechts in tijd van vrede jaarlijks gedurende 14 dagen onder de wapenen mag komen. Men verkrijgt dus eene reserve van het leger, het verloop in aanmerking genomen,

van 1ste jaar reserve 14 705

„ 2de „ „ 14 297

te zamen . . . 29 002 man.

Men zal dus bekomen een leger, dat, behalve zijne vrijwilligers, 47 770 miliciens kan tellen. Nemen wij nu het cijfer vrijwilligers van 1 Juli 1876 aan, dan zou ons actief leger bestaan uit:

1 830 officieren,

8 845 vrijwilligers (onderoffic., korp. enz.),

47 770 miliciens,

te zamen . . . 58 445, tegen 57 276 in 1876, terwijl men

bovendien eene geoeffende reserve had van 29 000 man, die men thans mist.

De financiële gevolgen zouden zijn: *a.* als eerste uitgaaf wapenen en kleeding voor 29 000 man; *b.* permanente vergroo-ting van het kader, en *c.* de jaarlijksche kosten om die 29 000 man gedurende 14 dagen onder de wapenen te doen komen. Kon men zulk eene uitbreiding van het militie-contingent verkrijgen, dan zou de schutterij gemakkelijk tot een goede krijgsmacht in te richten zijn. Wij namen slechts 600 man voor de zeemilitie; dit komt ons ook voldoende voor. Nooit worden toch oudere lichtingen meer opgeroepen. In 1870 kon het men zelfs met ééne lichting meer onder de wapenen te roe-pen af. De zeemilitie zou 2 jaren actief — met verbod om buitenslands te varen — moeten dienen en 2 jaren bij de re-serve van de marine; daarna 5 jaren bij de schutterij, waar-van drie jaren actief en 2 jaren bij de reserve, waardoor men in oorlogstijd over 5 400 man — behoudens het verloop — te beschikken.

In de tegenwoordige schutterijwet wordt de schutterplicht van 25—30 jaar bij het actieve gedeelte, van 30—35 jaren bij de reserve gevorderd. De sterkte der schutterij is 2 % der be-volking voor het actieve gedeelte, dus van 3 809 537 zielen 76 190 schutters met eene reserve te stellen op $\pm$ 50 000 man. 't Zal echter de groote vraag zijn of bij het uitbreken van een oorlog de schutterij van sommige provinciën wel binnen de li-niën zal komen. Men zij dus bedacht, dat men slechts kan rekenen op de schutters uit

Noord-Holland	629 345	inwoners,
Zuid-Holland	748 162	„
Zeeland . . .	185 628	„
Utrecht . . .	184 084	„

te zamen . . . 1 747 219 inwoners, leverende
34 944 schutters.

Zelfs in het ongunstige geval dat alle andere provinciën behalve de 4 genoemde in handen van den vijand zijn, hebben

wij vooreerst genoegzame macht om ons staande te houden.

Vooronderstel dat 40 000 man als veldleger buiten de liniën is, dan blijft nog disponibel 18 000 van het staande leger en de 29 000 man reserve, benevens 35 000 man geoefende schutterij, die eene reserve hebben van 27 000 man, welke alsdan na oproeping der actieve schutterij gemobiliseerd kan worden. Gelooft gij niet, Mijne Heeren! dat, als die toestand bestond, wij konden nitroepen: „Das Vaterland kann ruhig sein?“

De eerste vraag, die de wetgever zich bij de beoordeeling der schutterijwet stellen moet, is: wie is schutterplichtig, hoe lang moet die duren en op welken leeftijd moet die aanvangen? Het denkbeeld om den schutterplicht alleen op de ontslagene miliciens te doen drukken, komt mij niet verdedigbaar voor. Zoo art. 177 der Grondwet, waarbij het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat als een der eerste plichten van alle ingezetenen wordt voorgesteld, ergens van toepassing moet zijn, dan moet het bij de schutterij zijn.

Naar mijne bescheidene meening moet dus bij de schutterij, bij de nieuwe wettelijke regeling, de algemeene dienstplicht worden ingevoerd.

Die dienstplicht moest zich uitstrekken van den leeftijd van 20 tot 30 jaren, en daarna tot 35 jaren in de reserve.

Zij, die niet in de militie vallen, worden dus dadelijk bij de schutterij ingedeeld.

Ik voor mij kan geen enkele geldende reden vinden, om, zooals bij de tegenwoordige wet, den schutterplicht eerst bij het 25ste jaar te doen aanvangen. Van de vooronderstelling nitgaande dat er jaarlijks 19 600 man voor den dienst geschikt is, waarvan met de marine 17 600 man ingelijfd, zou men zonder verloop over 196 000 man in 10 jaren kunnen beschikken; hiervan gaan echter reeds af, ook zonder verloop, 88 000 miliciens voor het leger en marine, benevens 15 000 man die als vrijwilligers in het leger, de marine en in het Indische leger dienen, dan bleef er nog in 10 jaren tijds 93 000 voor de schutterij beschikbaar. Met het verloop in aanmerking genomen, zou, bij de voorgestelde uitbreiding van het militie-contingent, die toch in vreedstijd den druk op de bevolking niet vermeer-

deren zou, (1) die algemeene dienstplicht bij de schutterij nagenoeg gelijk staan met de 2 % der bevolking, die de thans vigeerende wet voorschrijft. Ik ken nu reeds verschillende gemeenten, die bij de bestaande wet sommige jaren niet eens het voorgeschreven getal schutters kunnen afgeven.

Algemeene dienstplicht, 10 jaren bij de actieve schutterij aanvangende bij 20-jarigen leeftijd, en 5 jaren bij de reserve. Ziedaar mijne denkbeelden omtrent schutterplichtigheid, leeftijd en duur.

Andere aangelegenheden, waarop de wetgever zijn oog moet vestigen, zijn :

Voldoende oefening, organisatie, bekwaamheid van het kader, kleeding en wapening.

Omtrent de organisatie komt mij voor, dat voor de militie voortaan gevolgd moet worden als regel, dat zij zoo dicht mogelijk bij hare afkomstige woonplaatsen worde ingedeeld. Voor de schutterij zou ik wenschen, vooral als dat hooge militiecontingent aangenomen werd, eene indeeling in militiekantons; 5 militiekantons zouden een district kunnen formeeren. Men zou b. v. het rijk kunnen verdeelen in 86 kantons, even als onze kiesdistricten voor de 2de Kamer der Staten-Generaal.

Elk district, thans 45 000 zielen sterk, zou een bataljon schutterij moeten leveren sterk $\pm$ 900 man. Ieder bataljon worde verdeeld in 5 compagnieën, waarvan 2 compagnieën voor de gehuwden, welke verhouding gebaseerd is op de 16 016 ge-

(1) Volgens de grondwet kan de milicie — het $\frac{1}{2}$ buiten rekening blijvende — het navolgende aantal dagen onder de wapenen worden geroepen, het verloop niet medegerekend:

	miliciens. dagen.
eerste oefening	$10\ 400 \times 365 = 3\ 796\ 000$
4 herhalingsoefeningen van 6 weken	$41\ 600 \times 42 \times 4 = 6\ 988\ 800$
	10 784 800

Volgens het bovengenoemd plan — ook het $\frac{1}{2}$ en het verloop buiten rekening gelaten:

eerste oefening	$17\ 000 \times 365 = 6\ 205\ 000$
2 herhalingsoefeningen	$34\ 000 \times 42 \times 2 = 2\ 866\ 000$
2 „ der reserve	$34\ 000 \times 24 \times 2 = 1\ 632\ 000$
	10 013 000

dus 771 800 dagen één milicien in 't voordeel van ons stelsel.

huwden, die op de 51 977 man dienstdoende schutterij zijn. Men zal nog mogelijk opmerken dat de formatie van 4 sterke compagnieën tegenwoordig algemeen aangenomen is. De 5de compagnie wenschte ik echter voor depot te houden en de compagnieën wenschte ik, bij de mindere ervaring van het kader, niet al te groot te maken, waarom het cijfer van 180 is aangewezen.

Het is echter niet noodig dat de oefeningen met bataljons geschieden; waar 20 man schutterij moet geleverd worden, kan geëxerceerd worden.

De 5 bataljons schutterij staan onder een luitenant-kolonel van het leger, (1) die de directe chef is der bataljons-kommandanten van de schutterij en meermalen 's jaars de exercitiën en wapenoefeningen moet bijwonen. Zoodra de schutters zijn ingedeeld, behooren zij onder het departement van Oorlog, niet meer onder dat van Binnenlandsche Zaken, zooals tegenwoordig.

Een paar malen 's jaars zou men elk bataljon bij elkander kunnen laten komen.

Elk bataljon van 5 compagnieën kan zijn infanterie, artillerie of mineurs hebben, zelfs zou een bataljon kunnen bestaan uit de drie zoo even genoemde wapens.

De oefeningen moeten overal waar forten en batterijen zijn, plaats hebben in de forten, en in elk fort zouden de wapenen en militaire kleeding der schutters zich bevinden, zoodat bij de eerste oproeping zij zich dadelijk naar hunne plaats kunnen begeven. Men zou dus reeds dadelijk eenige bezetting in de forten hebben en in de liniën terwijl de verdedigers goede locale kennis konden hebben en de forten zelfs eenigszins in staat van tegenweer zijn ingericht. Ook voor het plotseling proviandeeren van zulke forten zou het nuttig zijn dat de schutters het nabijzijnde fort, terwijl bij bezetting in oorlogstijd behoorlijke afwisseling kon ontstaan.

Het kiesdistrict Utrecht telde op 1 Jan. 1877 101 438 inwoners en zou dus 2 bataljons van 900 man moeten ver-

(1) Wanneer uit de schutterofficiëren stof voor die betrekking te vinden is, kan die luitenant-kolonel ook uit de schutterij genomen worden, mits de titularis zich dan geheel aan die betrekking wijde en ook daarvoor gesalarieerd worde.

strekken, benevens 228 man van een derde bataljon of circa 2 compagnieën; die schutters konden b. v. als artillerie en mineurs op de forten worden ingedeeld en daar geoefend.

De schutterij van Rotterdam kon natuurlijk zich niet anders oefenen dan in Rotterdam, doch hare indeeling moest zijn, dat in oorlogstijd de schutterijen van Rotterdam, Schiedam, Maas-luis, Vlaardingen en omliggende plaatsen de bezetting aan de forten gaven, die bij den nieuwen Maasmond moeten komen en het overige gedeelte als brigade voor de kustverdediging optreden, waartoe ook 's Gravenhage en Leiden met omliggende plaatsen moeten dienen. Haarlem moest zijn contingent in de forten bij IJmuiden afgeven, terwijl Alkmaar met de omliggende plaatsen zijne schutterij voor de kustverdediging kan bestemmen. In één woord, de schutterij moet hare magazijnen daar ter plaatse hebben, waar zij zich in oorlogstijd bijeen moet trekken, altijd zooveel dit mogelijk is.

Al werd tot eene vergrooting van het militie-contingent naar mijne denkbeelden besloten, dan mag het oefenen, dat dan slechts het onderhouden van het geleerde wordt, niet over het hoofd worden gezien.

Wij zouden de exercitiën en het schijfschieten alleen tot het striktst noodige bepalen en achten noodig:

van het 20—25ste jaar 100 uren exercitie,

"	"	26	"	75	"	"
"	"	27	"	50	"	"
"	"	28	"	25	"	"
"	"	29	"	12	"	"

De reserve wordt niet geoefend, doch moet ingedeeld blijven en eens in het jaar ongewapend ter inspectie opkomen.

Bij ieder bataljon moest een luitenant-adjutant (1) van het leger worden ingedeeld, en bij iedere compagnie 1 onderofficier-instructeur, mede door het leger afgegeven.

Voor de 86 bataljons, die in 430 compagnieën verdeeld zijn, zou dus het legerbestuur moeten afgeven:

(1) Langer dan 3 jaren moest een officier of onderofficier van het leger niet bij de schutterij ingedeeld mogen zijn.

17 luitenant-kolonels,
86 luitenants-adjutant,
430 sergeants.

De regeling der oefeningstijden moet men geheel aan den kommandant, in overleg met den burgemeester, overlaten. Terwijl men b. v. in Brabant zeer goed des Zondags wil exerceeren zou dat in de streek, waar ik de eer heb te wonen, niet gaan. De wetgever moet hierin dus niet tusschen beiden treden.

De kleeding moet zoo eenvoudig mogelijk zijn, en zooveel mogelijk met die van het leger overeenkomen, omdat het dan goedkoper en gemakkelijker zal zijn voor de magazijnen.

Wijders moet ieder schutter de bovenkleeding van den Staat ontvangen, terwijl hij verplicht moet zijn een ransel te hebben, op inspectiën volgens bepalingen gepakt.

De wapening moet zijn niet met overgangsgeweren, maar met de goede wapenen, waarmede het leger gewapend is.

Ten einde een goed kader te verkrijgen, zou de wetgever kunnen bepalen, vooral als tot de meermalen aangehaalde uitbreiding van het militiecontingent werd besloten, dat ieder schutter-officier een jaar bij het leger gediend moest hebben, waarvoor hij finaal van allen militieplicht wordt ontslagen, zoolang hij officier bij de schutterij blijft. Eene speciale opleiding in de groote garnizoenen zou dien eenjarigen vrij goede kans aanbieden, om de schutterijen van goede officieren te voorzien. Voor overig kader kan men eene dergelijke bepaling maken. Wij achten het verder billijk, dat hij, die de eer heeft de wapens te dragen, onder eenige tucht worde gesteld.

Als straffen zouden wij doelmatig rekenen:

voor officieren:

geldboete,
huisarrest,
provoost;

voor de andere leden der schutterij:

geldboete,
huisarrest,
provoost,
degradatie,

verwijdering uit de schutterij met of zonder geldboete;

terwijl bij mobilisatie dadelijk de krijgswetten in werking moeten treden.

Verdere uitwijding hierover zou onze discussie te lang maken; 't zij evenwel opgemerkt, dat een goed strafstelsel voor de schutterij een der moeielijkste vraagstukken is.

Eindelijk dient in de schutterij wet eene bepaling opgenomen te worden omtrent de voorbereiding ten oorlog; dan moet de Regeering gemachtigd zijn de schutterij onmiddellijk te mobiliseeren en haar plaatselijk karakter veranderen. Op dat oogenblik treedt zij ook in het genot van bezoldiging.

Het zal geen betoog behoeven, dat zoo'n schutterij niet zonder geld georganiseerd en tot stand gebracht wordt. Ik geloof dan ook dat immer de Minister, die de schutterijwet ontwierp, door die geldquaestie beneveld werd. Doch 't gaat er mede zoo als met alle zaken: waar naar zijn geld.

Wil men dat jongelieden zich bekwamen voor officier en onderofficier der schutterij, men betale ze.

Ik noem alleen daarom cijfers, ofschoon ik erken dat ze zeer facultatief zijn, om niet het verwijt te hooren, dat ik daar niet op gelet heb.

86 bataljons of 430 compagnieën hebben noodig, zooals ik reeds aanhaalde,

van het leger:

17 luitenant-kolonels . . .	f 3400 =	f 57 800
86 luitnants-adjutant . .	1400 =	120 400
430 sergeants	365 =	156 950
		f 335 150

van de schutterijen:

86 majoors.	f 300 + f 400 v. four. f	60 200
86 officieren van gezondheid . . .	200	17 200
86 kwartiermeesters	200	17 200
86 korporaals-tamboer	60	5 160
430 kapiteins	250	107 500
		Transport . f 207 260

	Transporteren .	f	207 260
430 1 ^e luitenants	175		75 250
860 2 ^e „	150		129 000
86 adjudant-onderofficieren	100		8 600
430 sergeants-majoor	75		32 250
2580 sergeants	50		129 000
430 fouriers	50		21 500
3440 korporaa's	40		137 600
860 tamboers	25		21 500
67940 schutters	6.50		441 610
			<u>f 1203 570</u>
			<u>335 150</u>
			<u>f 1538 720</u>

Ofschoon men de gemeente eenigszins kan doen deelen in de kosten voor de diensten, die zij van de schutterij geniet, vermeen ik toch dat het Rijk de grootste kosten moet dragen. Ik zou f 6 per schutterplichtige laten betalen, maar alle kosten verder voor den Staat nemen. Dit is inderdaad niet te veel.

Een schutter in Rotterdam kost aan de gemeente f 6.25, in den Haag f 12.90, in Leiden f 11.11, in Dordt ook f 11.11, in Delft f 9.42, in Maassluis f 4.66, in Oud-Beijerland: niets. Een rustende schutter kost toch nog iets meer; men kan rekenen dat hij de gemeente op f 0.40 komt te staan; doch ik zie geen reden waarom die gemeenten thans niet in de lasten zouden deelen, evenals de vorige steden, kunnende zij zich verheugen zoo lang zoo weinig betaald te hebben.

De gemeenten zouden dan $\pm$ f 500 000 dragen in de kosten.

Rekent men hierbij de kleeding van $\frac{1}{3}$ deel, de wapening, dan komt men tot een uitgaaf van een paar millioen.

Ik erken gaarne dat het een groot struikelblok zijn zal, voor de schutterij jaarlijks een paar millioen op de begrooting gebracht te zien.

Ik geloof evenwel, dat het beter zij nu eens de aandacht aan de levende strijdkrachten te wijden, en de verbetering daarvan door te zetten, zonder daarom evenwel de doode strijdkrachten te verwaarloozen.

Al die mooie forten, kanonnen en geweren zijn zonder waarde in de handen van ongeoeffenden.

Spaarzaamheid in militaire zaken is zeer aanbevelingswaardig; maar dat is op iederen tak onzer staatshuishouding van toepassing.

Valt een aanbesteed werk der genie slecht uit, of overschrijdt het de begrooting, er zijn geen woorden genoeg, om de onbekwaamheid onzer genie-officieren in het licht te stellen, terwijl iedereen den mond vol heeft van dat departement van Oorlog, waar zoo roekeloos met 's lands penningen wordt rondgesprongen.

Candidaten voor de Staten-Generaal worden aanbevolen, omdat zij in de krijgsuitgaven zuinig zullen zijn. Maar nog nooit heeft mende kandidaten voorgesteld, als zijnde tegen het aanleggen voor spoorwegen, daarstellen van waterwegen en van dergelijke uitgaven. Als echter morgen een voorgestelde waterweg mislukt, zal men niet aarzelen de noodige fondsen te geven, omdat, en zeer terecht, men begrijpt, dat, wil men de vorige uitgaven niet nutteloos doen zijn, men met nieuwe inspanning het aangevangen werk moet voortzetten. Zoo ook zij het bij het krijgswezen. Men zij toch billijk, en mete niet met twee maten.

Het een en ander is in den welgeordenden Staat noodzakelijk. Het krijgswezen heeft recht op gelijkstelling met iederen anderen tak van bestuur.

Men wane toch niet, dat vaderlandsliefde ongeoeffendheid vervangen kan. Vaderlandsliefde is een fraai woord, en ik erken, dat zij de spoorslag is, om ons onzen plicht te doen vervullen. Maar aan dat woord kent men verschillende uitleggingen toe; o. a. de heer Winkler Prins verstaat er door ons niet te verdedigen.

Maar tot hen, die dat vaderlandsliefde noemen, spreek ik niet. Een Staat, die bestaan wil, een Staat, die zijn burgers vrijheden schenkt, heeft geen recht van bestaan, als zijne burgers er tegen opzien dien Staat te verdedigen. Wie de lusten der vrijheid draagt, moet ook de lasten dragen, anders is hij een egoïst. Vaderlandsliefde heeft dan eerst waarde, als zij ten allen tijde het waarachtig heil van den Staat voor oogen houdt.

De voorbeelden, dat men in ons land, als de nood aan den man was, steeds tot opoffering van goed en bloed is bereid,

mogen ons aanleiding geven om onzer vaderen voorbeeld te volgen, — zij kunnen nooit in oorlogstijd goed maken wat in vreedestijd is verzuimd.

Goede wil en enthousiasme, zoo als bij de schutters van 1830/31, hebben dan eerst hunne waarde, als tijd gelaten wordt om dien goeden wil en dat enthousiasme in practijk te kunnen brengen, maar niet zoo als nu, dat men dadelijk gereed moet zijn.

Ik wil gaarne aannemen dat wij het beste weten van alle natiën, als dat onze ijdelheid streelen kan, wij *alleen* weten, hoe men *zonder oefening* toch zich in oorlogstijd verdedigen kan; doch al die kennis geeft ons niets, zoolang als zij, die ons beoorlogen kunnen, ook niet die wetenschap als de hunne aannemen.

Wat ik mede te deelen had, heb ik gezegd; uwe discussiën zullen, naar ik hoop, er eenige waarde aan geven; maar al blijkt mijn arbeid tevergeefs te zijn geweest, ik heb gesproken in de heilige overtuiging, dat de tegenwoordige toestand niet bestendigd mag worden, en dat er iets moet gedaan worden om de schutterij grondwettigen plicht te doen vervullen.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER. Namens de vergadering breng ik den geachten spreker bijzonderen dank voor zijne grondige behandeling van dit hoogst belangrijk onderwerp. Ik hoop, dat de te voeren discussiën en de rede van den spreker er toe zullen mogen bijdragen, dat wij eindelijk eens in den toestand onzer schutterij de zoo zeer gewenschte verbetering zullen verkrijgen.

De Vergadering wordt voor eenige oogenblikken geschorst.

Na de hervatting worden de beraadslagingen over de gehouden voordracht geopend.

De heer PENK. Mijne Heeren, ik heb natuurlijk geen aanmerkingen op hetgeen door den geachten spreker is gezegd omtrent de, voor den tegenwoordigen tijd, allerellendigste wet op de schutterij en omtrent de noodzakelijkheid dat in den toestand onzer schutterijen verbetering worde gebracht. Eene opmerking zij mij echter veroorloofd. De geëerde spreker meent,

dat voorloopig nog wel verbetering zou zijn te verkrijgen door de wet beter uit te voeren dan zij is. Naar mijne overtuiging echter zou het veel beter zijn, indien men aan al dat schipperen met de wet eens een einde maakte. Er zou dan veel meer kans bestaan, om eindelijk eene nieuwe (dus betere) wet te bekomen.

Men heeft geen recht deze verouderde wet geheel anders uit te voeren dan zij in werkelijkheid is. En indien men die wet slechts naar haar letter en geest uitvoerde, dan zou het zeer spoedig blijken dat de toestand ten eenenmale onhoudbaar is.

Onder meer voorbeelden heeft de heer Jeekel de artillerie-schutterij in strijd met de wet, haar bestaan dus onwettig genoemd. Ik wensch te dezen opzichte nog op een bijzonder punt te wijzen. Wanneer slechts een klein gedeelte der schutterij in eene gemeente (zooals hier ter stede twee van de twaalf compagniën) voor den dienst der vestingartillerie is bestemd, dan kan men zorgen dat niemand tegen zijn verlangen als kanonnier moet optreden. Alhier geldt dan ook als regel, dat bij de artillerie-compagniën worden ingedeeld zij, die vroeger bij het wapen der artillerie gediend hebben, en, zoo er nog plaats is, vroegere cavaleristen, enz.; schutterplichtigen dus, waarvan men in de infanterie-compagniën minder nut zou kunnen trekken. Er zijn evenwel gemeenten (bijv. Dordrecht), waar de geheele schutterij voor den dienst der artillerie is aangewezen. Nu heeft een groot gedeelte der schutters (voornamelijk doordien er geen persoonlijken dienstplicht bestaat) niet bij het leger gediend en van het gedeelte, dat als milicien of als vrijwilliger in dienst is geweest, slechts een klein gedeelte als artillerist. 't Gevolg is, dat, in de zooeven bedoelde gemeenten, als artillerie-schutters *moeten* optreden personen, die vroeger nooit bij de artillerie gediend hebben. Die personen zijn er dus slechter aan toe dan de schutterplichtigen in andere gemeenten, want — en dit is vooral onbillijk tegenover het gedeelte, dat vroeger bij het wapen der infanterie gediend heeft — zij zullen nooit in het genot kunnen deelen der bepaling van het slot van art. 42 der wet, namelijk dat de schutter, die de noodige bekwaamheid bezit of heeft verkregen, dadelijk van het bijwonen der oefeningen zal worden vrijgesteld.

De reden waarom men eerst op het 25^e jaar bij de schutterij wordt ingedeeld, blijkt uit de geschiedenis der wet. Jongelingen werden ongeschikt geacht om de rust te bewaren. De bedoeling der Regeering met de wet was, dat de schutterij in vredestrijd slechts een soort van burger- of politiewacht zou wezen. Zoo lees ik: „Het oogmerk dezer wet is geenszins om de schutterij tot een corps, geheel afgescheiden van alle burgerlijke betrekkingen, te vormen, maar veelmeer om hetzelfde te doen beschouwen *als burgers, met een bijzonderen dienst belast*.” Daarvoor waren niet veel oefeningen noodig. De Regeering verklaarde dan ook: „De exercitiën om de 14 dagen zijn toereikende om eenen schutter die vereischen te doen verkrijgen, welke hij ter bewaring der publieke rust noodig heeft; en voor het overige voldoende om diegenen, welke vroeger bij het leger gediend hebben, de bekwaamheid niet te doen verliezen, welke zij vroeger in den wapenhandel hebben verworven.” Toen was het ook reeds bekend dat die oefeningen somtijds slechts enkele minuten zouden kunnen duren. Door de Belgische leden der Staten-Generaal werd o. a. opgemerkt: „Un membre demande si le tir à la cible ayant lieu de 14 en 14 jours, les autres exercices dont il est parlé dans l'article 42 auront aussi lieu de 14 en 14 jours, ce qui doublerait la dose; d'autres croient que les exercices quels qu'ils soient n'auront lieu que de 14 en 14 jours. En combinant tous les énoncés du premier §, *on trouve qu'un exercice qui aurait lieu le 30 Septembre durerait précisément dix-neuf minutes*; ce qui détruit le calcul de vingt-quatre heures par an.”

De Regeering heeft hierop schriftelijk (dus wel overdacht) geantwoord: „De exercitiën kunnen niet anders dan van 14 tot 14 dagen plaats hebben; het is geenszins noodig, dat er juist 24 uren in het jaar geëxerceerd wordt; de wet zegt alleen: dat zij in geen geval langer dan twee uren mogen duren, en dus wel korter.”

Het oogmerk der Regeering met de schutterijen werd op eene andere plaats aldus omschreven: „Wat de dienstdoende schutterijen betreft, de dienst welken van dezelve in tijd van vrede verlangd wordt, is zeer gering, en zal te gewilliger ge-

dragen worden naarmate die last meer algemeen wordt opgelegd. Buiten de zeldzame gevallen van brand en verstoorde rust is de dienstdoende evenmin als de rustende schutterij in tijd van vrede, buiten eenige wapenoefeningen tot eenigen belangrijken dienst verplicht, en deze, voor zooverre de schutter niet reeds de vereischte bekwaamheid bezit, zijn bepaald tot hoogstens 24 uren in een geheel jaar, en verdienen dus waarlijk niet als eenen naamwaardigen last te worden aangemerkt. Uit een vroeger antwoord zal het gebleken zijn, dat de sterkte met twee man van de honderd zielen, reeds zoo nauw beperkt is, als het doel, dat de Grondwet [van 1815, art. 213] aangeeft, *de bewaring der publieke rust*, toelaat." En elders werd gezegd: „dat de beteugeling van oproer een der voornaamste oogmerken uitmaakt, waarom een dienstdoende schutterij wordt opgericht.”

Uit een en ander blijkt dus, dat zoolang de tegenwoordige wet blijft bestaan, men eigenlijk geen recht heeft de schutters, tegen hun wil, in tijd van *vrede* reeds te oefenen om geschikt te zijn voor *oorlogstijd*. Eerst wanneer de oorlog bijna voor de deur staat (en de *schutterij* over zal gaan in *landstorm*) zullen, volgens art. 77 der wet, de vereenigde dienstdoende en rustende schutterijen „onverwijld in den wapenhandel worden geoefend, „zoodanig en zoo dikwijls, als de Koning zulks ter bevordering „van de verdediging des vaderlands zal noodig achten". Om die reden dan ook zou het zeer wenschelijk zijn, thans de bepalingen der wet toe te passen zóóals zij werkelijk luiden. Men zou dan wel spoedig de noodzakelijkheid inzien om tot eene nieuwe wet te komen. Ik herhaal dat, zoolang men niet feitelijk bewijst dat de bestaande wet slecht is, er weinig kans bestaat, dat wij binnen korten tijd eene betere nieuwe wet zullen verkrijgen.

De heer Jeekel nu wil ook eene nieuwe wet; maar gaf de vrees te kennen, dat daarbij de rustende schutterij voorloopig behouden werd. Dit mag echter niet met het oog op art. 188 der Grondwet, voorschrijvende, dat in alle gemeenten schutterijen worden opgericht, die in tijden van gevaar en oorlog dienen tot verdediging des vaderlands en ten allen tijde tot behoud der inwendige rust. Maar de vervanging der rustende schutterij

door dienstdoende is immers de reden geweest van de verworping van het wetsontwerp van 1866? en eene partiële herziening der wet zou ook weinig baten, want om verbetering aan te brengen zou het geheele karakter der schutterij veranderd moeten worden en dit is toch niet mogelijk zonder eene geheel nieuwe wetgeving op dit stuk. Dit werd dan ook reeds ruim 30 jaren geleden (toen de Grondwet de rustende schutterij nog toeliet) door de Regeering ingezien, die in Januari 1845 aan de Staten-Generaal een ontwerp van wet indiende (*), en daarbij verklaarde: „Sedert lang is de behoefte gevoeld om de bestaande „wetten op de schutterijen aan eene herziening te onderwerpen. „De gebeurtenissen van 1830 en volgende jaren hebben dit ten „overvloede bewezen; ofschoon de buitengewone inspanning en „maatregelen der Regeering van de eene zijde, en de voorbeeldige geest welke de natie toen bezielde van de andere zijde, „de middelen verschafften om in het gebrekkige te voorzien.”

De heer Jeekel heeft ook gewezen op de tucht en rechtspleging bij de schutterijen. Ik zal hier slechts een voorbeeld aan toevoegen, en het onwettige van sommige bepalingen van het besluit omtrent de schuttersraden (*Staatsblad* 1829 n°. 38) buiten beschouwing laten. De schutters kunnen in zekere gevallen uit den dienst worden weggejaagd. Zij worden daarna (vergelijk art. 62 der wet) in eene boete verwezen, „die, bij „wijze van contributie, over hunnen nog overigen vijfjarige dienstitijd zal worden omgeslagen”. Maar omtrent de invordering dezer boete bepaalt de wet niets, want art. 71 der wet gewaagt uitsluitend van bekeurde of gevonnisdde leden der schutterij, terwijl de weggezonden schutters, nadat de tegen hen uitgesproken veroordeeling in kracht van gewijsde is gegaan — en vroeger kan het provooost-arrest niet worden uitgevoerd —

(*) „Ontwerp van wet, de strekking hebbende om de bepalingen van de wet van den 11den April 1827 (*Staatsblad* no. 17), houdende oprichting der *Schutterijen*, en van die van den 19den December 1832 (*Staatsblad* no. 58), nopens den dienst bij den *Landstorm*, te verbeteren of te doen vervangen door verordeningen, meer geschikt voor de verdediging van den Staat, in verband met de artikelen 201, 211 en 212 der Grondwet”. (Zie gedrukte stukken: Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1844—1845, no. 27).

geen lid der schutterij meer zijn. Twee Ministers van Justitie verklaarden (respectivelijk in 1856 en 1869) dat de hierbedoelde veroordeelden, bij weigering van betaling, daartoe niet konden worden gedwongen en er dus niets overschoot dan in hunne weigering te berusten! Een latere Minister van Justitie besliste (in 1873) echter in tegenovergestelden zin, omdat „de wetgever „natuurlijk heeft bedoeld dat de vonnissen, krachtens de wet „uitgesproken, uitvoerbaar zullen zijn.” De vraag blijft dan echter open of die uitvoering wettig is, en hoe weêr een volgende Minister zal beslissen.

Onder de onwettige zaken behoort ook het houden van „*brand-pikel*”. Voor dergelijke wachten voorzien art. 192 en 193 der gemeentewet op andere wijze. De bestaande bepalingen omtrent dienstprestatie der schutterij bij brand (art. 44 en 46 der schutterijwet) zijn, letterlijk uitgevoerd, niet houdbaar. Daarenboven moet men aannemen (vergelijk de considerans van Staatsblad 1875 n°. 140), dat art. 184 der gemeentewet in de plaats is getreden van art. 44 der schutterijwet.

De heer Srx. Naar aanleiding van het gesprokene door den heer Jeekel wensch ik eerst eene algemeene opmerking te maken, en daarna omtrent een enkel punt eene inlichting te vragen.

Mijne algemeene opmerking is deze: Ik erken dat ik geenszins *van*, maar *door* de voordracht van den heer Jeekel een treurigen indruk heb verkregen. Er wordt in onzen tijd veel gesproken omtrent *algemeene* plichten: *algemeene* leerplicht, *algemeene* dienstplicht, *algemeene* oefenplicht; nu moet ik erkennen, dat mij, na de voordracht van den heer Jeekel op nieuw eene vraag op de lippen is gekomen, die ik tot dusver telkens onderdrukte, maar heden niet terughouden *mag*: Heeft dat *algemeene* plichtgevoel niet te veel het *bijzondere* plichtgevoel verdrongen? Ik heb hier vóór mij de wet van 11 April 1827; zij is afgekondigd in het Staatsblad; alle autoriteiten moeten haar dus kennen en *helpen uitvoeren*, en toch is het een feit, dat die wet op geen stukken na wordt nageleefd. Slechts enkele voorbeelden. De heer Jeekel heeft o. a. gezegd, dat de sterkte der reserve van de rustende

schutterij onbekend is. Maar ik vraag: hoe is dat mogelijk als de wet ware uitgevoerd?

Ik lees in artikel 6 der wet: „Elk jaar, vóór den eersten Juni, zullen de ingezetenen, welke op den 1^{en} Januari van het jaar hun 25ste jaar van ouderdom zullen zijn ingetreden, zonder onderscheid of zij vermeenen mochten al of niet tot de vrijgestelden of uitgeslotenen te behooren, *verplicht zijn* (sic) zich bij het bestuur der gemeente, in welke zij wonen, voor de schutterij te doen inschrijven.”

Nu geef ik toe, dat men in de wet wel kan zeggen, dat het publiek tot iets *verplicht* is, maar dat daaruit nog niet volgt, dat allen aan de verplichting werkelijk zullen voldoen.

Doch dan verwijst ik naar artikel 9, dat uitdrukkelijk bepaalt:

„Die bevonden zullen worden zich niet vóór den 1sten Juni te hebben doen inschrijven, zullen *door het plaatselijk bestuur ambtshalve* ingeschreven worden, en door den na te melden schuttersraad worden verwezen tot eene geldboete; terwijl zij, daarenboven, zonder loting bij de schutterij zullen worden ingelijfd, indien het zal blijken, dat er, tijdens de verzuimde inschrijving, geen redenen tot uitsluiting of vrijstelling ten hunnen aanzien bestonden.”

Het zij mij veroorloofd U de vraag voor te leggen, — indien de artikelen 6 en 9 behoorlijk worden nageleefd, hoe is het dan mogelijk, dat men de sterkte van de schutterij niet weet? Er is, door de mededeeling van den heer Jeekel, verzuim van de zijde der plaatselijke autoriteiten geconstateerd.

Artikel 74 der wet zegt: „De rustende schutterijen kunnen, in tijd van vrede, tot geene diensten worden opgeroepen, dan die tot derzelver instandhouding worden vereischt; onverminderd echter dat, wanneer een plaatselijk bestuur oordeelen mocht, dat de bewaring der publieke rust of de veiligheid der gemeente de tijdelijke medewerking dier schutterijen vordert, dezelve alsdan daartoe zullen kunnen worden opgeroepen, en zij tevens gehouden zullen zijn daaraan te gehoorzamen.”

Ik vestig bepaald de aandacht op de woorden „*of de veiligheid der gemeente.*” Stel nu dat er in eene plattelandsgemeente een

hevige brand uitbarst, — en zulk een geval zal men toch ook wel kunnen rekenen onder die, waardoor de veiligheid der gemeente gevaar loopt — een brand, die, gelijk wij het helaas onlangs in Almkerk zagen, de geheele gemeente dreigt te vernielen, wat moet de burgemeester met het oog op art. 74 dan doen? Hij moet de rustende schutterij oproepen. Ik vraag U, is een burgemeester verantwoord, indien hij in zoodanig geval de rustende schutterij niet oproept, . . . en zijn gemeente wordt vernield bij gebrek aan handen om hare veiligheid te waarborgen? Waaraan maakt hij zich dan schuldig, door niet te zorgen voor de naleving der artikelen 6 en 9?

Ik geloof dat het wenschelijk is de aandacht erop te vestigen, dat de wet op zich zelve in menig opzicht nog zoo slecht niet is, mits maar voor de uitvoering harer bepalingen worde gezorgd.

Wanneer ik dan ook gesproken heb van den treurigen indruk, door de rede van den heer Jeekel verkregen, dan had ik daarbij niet in de eerste plaats het oog op de wet. Ik ben toch moreel overtuigd, dat, wanneer zij behoorlijk wordt toegepast, men ook met haar nog zeer veel van de schutterij zou kunnen maken. Men zorge vóór alles, dat bestaande wetten worden uitgevoerd.

Door den heer Jeekel is gesproken van een commandant, wiens schutters met het paard van den chef op den loop zijn gegaan. Ik aarzel niet de schuld daarvan te wijten geenszins aan de wet, maar aan den commandant. Ik ben overtuigd dat de heer Jeekel wel zal zorgen, dat *zijn* schutters *niet* met zijn paard op den loop gaan. Wanneer zij, wien de zaak aangaat, haar behoorlijk behartigen, dan kan er van de schutterij nog zeer veel terecht komen.

Ik kom thans tot de inlichting, die ik wenschte te verkrijgen. De heer Jeekel wil het verband tusschen schutterij en militie zoodanig geregeld zien, dat de dienstplicht bij de militie drie jaren duurt, waarbij de geachte spreker tevens wenscht de jaarlijksche oproeping van de geheele militie gedurende 14 dagen. Gaarne zou ik willen vernemen welk voordeel een driejarige dienstdtijd der militie boven een vijfjarigen geeft, wanneer

men namelijk *in beide gevallen* de *geheele* militie telken jare gedurende veertien daag oproept. Ik zou meenen, dat men geoeffender soldaten zou verkrijgen bij vijfjarigen dienstdtijd. Het kan zijn, dat het voordeel van des sprekers stelsel te verklaren is door nadere kennisneming van de door hem geleverde cijfergroepeerings; ik zou hieromtrent gaarne eenige opheldering bekomen.

De heer BOOGAARD. Slechts een paar opmerkingen wensch ik in het midden te brengen. Er is veel te zeggen voor de bewering van den vorigen spreker, dat eene gestrenge toepassing eener slechte wet het beste middel is, om op eene spoedige verbetering te kunnen rekenen; maar ik geloof toch, dat het niet op den weg van *deze* vergadering ligt om al te zeer de goede zijden van de heden besproken wet uit te vorschen, en wel uit vrees dat zij, die tot hare verbetering geroepen zijn, die taak nog veel langer zullen uitstellen.

Mijne tweede opmerking is deze, dat ik nog niet goed begrepen heb welk groot voordeel de dienstdtijd van 3 jaren, met 2 jaren bij de reserve, zal opleveren. Welk onderscheid kan er bestaan tusschen de reserve door den spr. bedoeld, en de miliciens, welke volgens de thans vigeerende wet met groot verlof zijn gezonden? M. i. zou het eenig onderscheid hierin kunnen gelegen zijn, dat de miliciens, volgens sprekers stelsel, minder geoeffend zullen worden.

Verder zij het mij veroorloofd, nog meer bepaald te doen opmerken, dat voor de speciale wapenen zeer zeker een langduriger oefening noodig zal zijn. De heer Jeekel zal mij misschien antwoorden dat dit punt thans niet aan de orde is, doch aangezien die spr. gewezen heeft op het verband tusschen militie en schutterij, meende ik hierop toch ook even te mogen wijzen.

Wat de oefeningen der schutterij betreft, geloof ik dat aan de oprichting van schietbanen zeer groote onkosten verbonden zullen zijn, zoodat dit overigens aanbevelenswaardig denkbeeld wellicht niet op ruime schaal toegepast zou kunnen worden. Het groote euvel is m. i. daarin gelegen, dat de schutters, door hun klein aantal in eene bepaalde plaats, nimmer goede soldaten kunnen worden. Ten einde nu een beter resultaat te verkrijgen,

zou ik meenen dat het wenschelijk ware de schutterij, gedurende een klein gedeelte van het jaar, ter oefening in een of meer kampen te vereenigen.

De allereerste oefeningen kunnen in de garnizoensplaatsen gehouden worden, terwijl de oefeningen in het schieten zouden kunnen plaats hebben met Flobert-patronen, waardoor de schutters kunnen leeren mikken even als in de zoogenaamde tirs-de-salon.

Werden overigens, zooals zoo even is aangevoerd, leger en schutterij voor een zekeren tijd in kampen met elkaar vereenigd, dan zouden deze beide onderdeelen van 's Lands defensie ook meer met elkaar bekend worden.

Wat nu de straffen betreft zij nog herinnerd, dat als de zwaarste straf die Spr. in de wet zou wenschen opgenomen te zien, de verwijdering uit de schutterij is aangegeven. Nu geloof ik dat die straf voor zeer velen juist zóo hard nog niet zou wezen, ja, wellicht eene gelukkige uitkomst voor hen zou opleveren. Wil men den schutter, die *doorslaande* blijken geeft zich niet aan de, ook voor hem, noodige tucht te willen onderwerpen, tot zijn plicht brengen, dan geloof ik dat de beste straf, die men hem kan opleggen, deze is, dat hij bij het leger worde ingelijfd. Dit zal meer werken, dan alle provoost- en boetestrafen.

De heer SIX. Een enkel woord slechts om een verkeerden indruk weg te nemen, door mijne woorden, naar het schijnt, te weeg gebracht. De geachte vorige spreker heeft het doen voorkomen, alsof ik geen wetsherziening zou verlangen. Dit is geenszins het geval. Ik ben volstrekt niet blind voor de menigvuldige fouten der bestaande wet en, ik ook, zou niets liever wenschen dan een nieuwe wet, waardoor wij eene betere en degelijker georganiseerde schutterij zouden kunnen verkrijgen.

Maar ik heb alleen hierop willen wijzen, dat, waar wij staan op een bodem zoo doorweekt van misbruiken, er geen waarborg bestaat, dat wij met een nieuwe wet tot een beteren toestand zullen komen, tenzij tevens de juiste uitvoering dier wet naar behooren verzekerd worde.

De heer ROBIDÉ VAN DER AA. Ik heb het woord gevraagd, om te trachten het bezwaar weg te nemen van den heer Six, dat een nieuwe wet weinig zal baten, wanneer ook deze even slecht zou worden nageleefd als de bestaande. Ik geloof dat er een zeer verklaarbare reden is, waarom de bestaande wet zoo slecht wordt nageleefd; en deze reden is, dat de wet van den beginne af slecht geweest is, omdat men, vasthoudende aan het verouderde begrip uit de middeleeuwen en de dagen der republiek dat de schutterijen gemeentelijke instellingen waren, deze door de steden liet bekostigen.

Hiermede stemt overeen hetgeen ik op de plannen van den heer Jeekel heb aan te merken, wiens rede ik overigens met zooveel genoegen heb gehoord. In de door hem voorgestelde regeling komt een punt voor, waartegen ik mij zeer zou moeten verklaren: de heer Jeekel wil namelijk een deel der kosten van de schutterij, en wel een half millioen, ten laste der gemeenten laten. Dit acht ik zeer verkeerd en eene voortzetting van de groote fout der tegewoordige wet, die de schutterij slechts beschouwde als een gemeentelijke zaak. M. i. is echter de medewerking der schutterij voor de verdediging des lands een algemeen rijksbelang, en moeten dus de kosten daarvan door het Rijk worden gedragen.

Wanneer het Rijk echter zijne verplichtingen afschuift op de gemeenten en daardoor de uitvoering der wet overlaat aan gemeente-ambtenaren, die uit den aard hunner betrekking alereerst geroepen zijn de gemeentebelangen te bevorderen, dan ligt daarin de *prima causa malorum*, dat de schutterij zoo slecht is.

Wil men inderdaad eene goede oefening, dan moet ook het Rijk al de kosten dragen. Moet een goed geoefende, bij oorlogsgevaar dadelijk bruikbare schutterij twee millioen kosten, dan moet de Staat ook die twee millioen betalen.

In de laatste jaren is er herhaaldelijk over geklaagd, dat de landsregeering zooveel uitgaven op de gemeenten legt. In sommige opzichten is daarvoor misschien wel iets te zeggen. Er zijn zaken, zooals de burgerlijke stand, de openbare gezondheid en het volksonderwijs, die door de gemeenten beter kunnen

worden behartigd dan door het Rijk en die werkelijk voor het grootste deel gemeentebelangen zijn.

Maar de algemeene landsverdediging kan nimmer een zaak zijn van een onderdeel des lands; die verdediging geldt het Rijk in zijn geheel. Voor het bewaren van rust en orde in vreedstijd, dat men als een gemeentebelang kan aanmerken, is een slecht geoefende schutterij geheel ongeschikt.

Ontstaat er ergens in eene stad een klein opstootje, dan kan dit zeer goed door een goed georganiseerde politiemacht bedwongen worden. Maar is deze onvoldoende, dan is de half militaire, half burgerlijke schutterij niet in staat de rustverstoorders onder hare medeburgers te bedwingen; dáár moet de gewone gewapende macht worden te hulp geroepen.

Waarom is de schutterij in vele gemeenten zoo slecht geoefend en waarom wordt aan de wet zoo weinig de hand gehouden? Het antwoord is zeer eenvoudig: omdat de gemeenten vreezen, dat meerdere oefeningen ook meer geld zullen kosten, terwijl zij om dezelfde reden zich niet haasten met het oprichten van nieuwe compagniën, waar dit anders, tengevolge der toeneming van de bevolking, gevorderd zou worden. In haar finantiëel belang werken de gemeenten dus de uitbreiding der schutterij tegen, en dit is dan ook hoofdzakelijk de reden waarom de wet zoo slecht wordt nageleefd.

De heer Six heeft er terecht op aangedrongen dat de wet, zoolang zij bestaat, moet worden gehandhaafd; maar men kan ook te veel legaliseeren. Er zijn zoovele andere wetten, die men ook maar stil laat rusten. Zoo wijs ik bijv. op de Zondagswet en andere, die, hoewel wettig bestaande, toch niet worden nageleefd, omdat dit in de tegenwoordige omstandigheden moeilijker kan.

Met de schutterijwet nu is dit evenzeer het geval. Men maakt geen werk van de oefeningen, omdat men weet dat de tegenwoordige schutterij toch niet zal kunnen dienen tot verdediging des lands. Men zou dus monnikenwerk doen, en dit doet men liefst niet. Vandaar dat de wet onuitgevoerd blijft.

Dat de staten omtrent de rustende schutterijen niet in orde zijn, geloof ik gaarne; maar men vergete ook niet, dat de

burgemeesters zeer veel te doen hebben en dat zij ook niet voor alles kunnen zorgen.

Wat het aangehaald voorbeeld van den brand te Almkerk betreft, ik geloof dat dit het allerm minst opgaat. Wanneer toch een groote brand in een klein dorp uitbarst, dan zal het wel practisch onmogelijk zijn de schutterij bijeen te roepen om op een aangewezen plaats te komen, want dan zal natuurlijk ieder in de eerste plaats zorgen voor eigen haard en hof.

Dit een en ander heb ik in het midden willen brengen, om daardoor ook van mijne zijde aan te dringen op het tot stand komen eener geheel nieuwe wet, waarbij gebroken moet worden met het beginsel dat de gemeenten geheel of gedeeltelijk in de kosten der schutterij moeten voorzien.

De heer JEEKEL. Mijnheer de Voorzitter, ik wensch aan te vangen met het brengen van een woord van dank aan de sprekers voor hunne welwillende beoordeeling mijner voordracht. Wel heeft de heer Six door mijne rede een onaangenamen indruk verkregen, maar uit hetgeen ik van hem gehoord heb, is mij van dien onaangenamen indruk weinig gebleken.

Ik ben begonnen met de vergadering mede te deelen, dat het mijn oorspronkelijk plan was het ontwerp Heemskerk--Beijen te behandelen. De omstandigheden zijn echter veranderd, doch ik heb gemeend toch de door mij op mij genomen verplichting te moeten nakomen.

Drie wegen nu staan er open om de schutterij te verbeteren.

De toestand, zooals hij is, te laten bestaan, is *onmogelijk*. Er moet iets gedaan worden, want zoo als het thans is, is men niet verantwoord.

Wat dan? En nu ligt in de eerste plaats de vraag: wat is er, met de tegenwoordige wet nog niet gedaan?

Dit punt heb ik in de eerste plaats behandeld; vervolgens heb ik aangedrongen op partiële verbetering, omdat de Minister van Oorlog tot het dadelijk indienen van een schutterijwet mogelijk nog niet genoeg voorbereid is, terwijl ik ten slotte de wenschelijkheid heb betoogd van een geheel nieuwe wet.

De toepassing nu der tegenwoordige wet is gemakkelijk te

maken, wanneer men maar vrijwillig die verbeteringen wil aanbrengen, welke tot nut der schutterij kunnen strekken. Ik heb daarna gewezen op de inrichting van schietbanen en op de wenschelijkheid van het uitloven van prijzen door de Regeering. Nu zal men de schutters wel niet kunnen dwingen aan die schietwedstrijden deel te nemen, maar de gelegenheid bestaat dan toch om, wanneer zij er gebruik van willen maken, zich in het schieten te oefenen. Bovendien vergete men niet dat, hetzij men die schietbanen thans daargestelt of later, zij onder eene nieuwe wetgeving er toch zullen moeten komen.

Ik zal nu trachten de opmerkingen van de verschillende sprekers te beantwoorden.

In de eerste plaats de heer Perk. Ik schijn mij al zeer onduidelijk te hebben uitgelaten, daar die heer toch mij woorden in den mond legt, die ik in 't geheel niet heb gebezigd. Hij laat mij zeggen dat ik de rustende schutterij wil behouden, terwijl ik juist een der ergste tegenstanders van die rustende schutterij ben. Geen goed ontwerp kan worden voorgedragen, of die schutterij moet verdwijnen.

De heer Perk vindt het ook niet goed, dat er met de wet geschipperd wordt. Op sommige punten geef ik dit toe, maar op andere weder niet, en het zou ondankbaar zijn niet te willen erkennen, dat men aan de welwillendheid van officieren en schutters veel te danken heeft bij de toepassing der wet.

Wat de heer Perk omtrent de artillerie-compagniën gezegd heeft, kan ik ook niet toegeven. De heer Perk zeide namelijk, dat de schutters daarbij ingedeeld, die nimmer bij het leger gediend hebben, nooit de vrijstelling zouden kunnen verkrijgen, bij art. 43 der schutterijwet bedoeld. Maar ik geloof, dat dit onjuist is, omdat m. i. voor de artillerie-schutters minder kennis wordt gevorderd dan voor de infanterie-schutters. De zoogenaamde hoogere artillerie, het pointeren, pyrotechniek, enz. behoeven zij niet te kennen. Het is voldoende wanneer zij met de stukken weten om te gaan.

Iets anders is het met de infanterie-schutters, want deze moeten zelf hunne vuurwapenen bedienen.

Het leger moet, wanneer het noodig is, bekwame artilleris-

ten leveren tot bediening der stukken, terwijl de artillerie-schutters slechts bijkomende werkzaamheden zullen hebben te verrichten.

Aan den heer Six wensch ik te antwoorden dat ik het met hem eens ben, dat wettelijk de wijze is voorgeschreven hoe men bekend kan worden met de sterkte der rustende schutterij. Maar de burgemeesters, vooral ten platten lande, hebben zooveel te doen, dat het zich licht begrijpen laat, dat aan de voorschriften der wet niet zoo bepaald de hand wordt gehouden.

Wat het voorbeeld van Almkerk betreft, dit is niet juist. Wanneer de burgemeester al de schutters zou hebben opgeroepen, dan zou hij juist gehandeld hebben in strijd met lett. 2 van art. 3 der wet, waarbij van den dienst worden vrijgesteld zij, die tot den dienst der nacht- of brandwachten en tot dien der brandspuiten zijn aangesteld.

Ik wensch nu ook eenige inlichting te geven omtrent het voordeel van een driejarigen dienstdtijd met een reserve van 2 jaren, boven dien van vijf jaren. Het groote voordeel zal wezen, dat dat men in drie jaren zal hebben 17 000 man, die in den wapenhandel geoefend worden, terwijl men in vijf jaren slechts zou hebben 10 400 man ieder jaar.

De Grondwet schrijft een dienst bij de militie voor van vijf jaren. Bij de behandeling nu van mijn voordracht, heb ik vooral gelet op de bestaande Grondwet. Ik denk toch niet zoo licht als de heeren Van der Wijck (1) en Van der Aa over eene Grondwets-herziening. Men weet toch, dat eene verandering der Grondwet niet zulk een kleine zaak is. Bovendien, gaat men eenmaal aan het tornen, dan blijft het niet bij enkele artikelen, en nu meen ik dat wij er voor moeten zorgen in dit opzicht niet te veel op Spanje en op Frankrijk te gaan gelijken.

In mijne voordracht heb ik mij onthouden van het uitspreken van een persoonlijk gevoelen. Ook ik geloof, dat de eenige goede oplossing zou zijn de invoering van den algemeenen dienstplicht; doch ik begrijp, dat hiertoe thans niet kan worden overgegaan. Daarom heb ik dan ook, in plaats van 19 600

(1) Schrijver van verschillende brochures.

man, genomen 17 600 man met behoud der plaatsvervanging en zonder algemeenen dienstplicht. Ik wil nu wel toegeven dat de Grondwet dezen niet bepaald uitsluit, maar dan zou men toch aan de loting een zekeren draai moeten geven.

Ik heb daarom willen nemen wat mogelijk was en heb mij daarbij gesteld op het standpunt, waarop ik meen, dat ieder rechtgeaard Nederlander zich stellen moet. Ik erken dat de krijgsuitgaven groot zijn, maar ik voeg er tevens bij, dat zij niet te groot zijn. Als wij toch nagaan de millioenen en millioenen, die in de laatste jaren geamortiseerd zijn; als wij letten op de 150 millioen voor onze spoorwegen uitgegeven; als wij het oog vestigen op de kostbare kanaal- en andere werken, dan hebben wij waarlijk van het nageslacht niet het verwijt te vreezen, dat wij niet genoeg voor onze nakomelingen hebben gezorgd. Maar wanneer dan ook zooveel voor de materiële belangen des lands is gedaan, dan mag ook wel het geld besteed worden tot het doen van nuttige uitgaven voor onze verdediging.

Doch aan den anderen kant, nu wij niet meer op onze koloniale bijdragen kunnen rekenen — en ik verheug mij hierover, omdat wij daardoor in een zuiveren toestand komen — nu moeten wij ook trachten ons budget tot een normaal cijfer te brengen. Volgens mijn plan nu zal men, zonder bezwaar voor de schatkist, door den dienstdtijd zoo te verdeelen, dat de miliciens 3 jaren actief en 2 jaren bij de reserve zullen zijn, in oorlogstijd verkrijgen eene reserve van nagenoeg 30 000 man. Het was m. i. steeds een groote fout bij al onze organisatiën, dat er nimmer sprake was van eene reserve. Deze nu zal men bij het volgen van mijn plan verkrijgen.

Ik meen hiermede ook de opmerking van den heer Boogaard te hebben beantwoord. Wat de meerdere oefeningen voor de speciale wapens betreft, moet ik opmerken dat uit de organisatie, die ik op het oog heb, voor de bereden wapens niet veel meer druk dan nu zal voortvloeien. Het veldleger zal wel iets sterker worden, maar dit is ook alles.

Wat de schietbanen betreft, ik erken dat het aanleggen daarvan groote onkosten zal veroorzaken. Maar hierin zou toch

wel eenigszins kunnen worden voorzien, wanneer men bij het ontwerpen van den aanleg van fort en let op de noodzakelijkheid om zulke banen aan te leggen.

Tegen de vereeniging der schutterij in kampementen zou ik nog al bezwaar hebben. Men rukt dan toch de menschen voor een zekeren tijd uit hun werkkring, en dit heeft voor de schutterij groot bezwaar.

Tegen het vereenigd prijschieten met het leger zou ik mij niet verklaren, mits men daarbij ook steeds lette op de eigenaardige belangen der schutters, die natuurlijk geheel anders zijn als die van het leger. Men moet daarbij ook niet vergeten dat, hoe gaarne men ook verbroedering tusschen schutterij en leger kan wenschen, er toch steeds een groot onderscheid zal blijven bestaan tusschen een geoeftend leger en eene geoeftende schutterij. Wij moeten hebben *een best leger* en een *goede schutterij*.

Wat de straffen betreft, zoo zou ik mij sterk verklaren tegen hetgeen de heer Boogaard wil, nl. den weerspannigen schutter als straf in te lijven bij het leger. Neen, het dienen bij het leger moet een eer blijven en geen straf worden.

En nu de kosten. Ik zou een kwart der kosten, of een half millioen, ten laste der gemeenten willen brengen. Ik doe dit nu niet zoozeer om de begroting van het Rijk te ontlasten, dan wel omdat de schutterij een tweeledig doel heeft. Volgens het ontwerp-Beijen zou aan de gemeenten voor ieder schutter f5 door het Rijk worden uitgekeerd, terwijl zij dan voor de rest zouden zorgen. Ik keer het nu om. De gemeenten hebben de schutterij ook noodig voor de bewaring der inwendige rust. Hiervoor wordt thans in den Haag betaald f12, Leiden f11, Rotterdam f7. En nu zeg ik: de gemeenten zullen aan het Rijk voor ieder schutter f6 betalen, en het Rijk zorgt dan voor kleeding en wapening. Ik blijf daarbij binnen de grenzen der Grondwet, doch breng de zorg voor de schutterij van de gemeenten op het Rijk over, met eene vergoeding door de gemeenten van een vierde der kosten.

Ik meen hiermede de opmerkingen der verschillende sprekers te hebben beantwoord.

De heer ROBIDÉ VAN DER AA. Slechts een enkel woord om mij te zuiveren van de blaam van ongrondwettigheid. Ik erken dat de Grondwet spreekt van de schutterijen in de gemeenten, en ik geef tevens toe dat het gevaarlijk zou zijn aan de grondwettelijke bepalingen een zekeren draai te geven, waardoor men door een achterdeur tot het gewenschte doel zou komen. Maar ik geloof tevens dat de grondwettelijke voorschriften zóóveel vrijheid geven, dat aan de gemeenten niets meer ten aanzien der organisatie van de schutterij en hare oefening behoeft te worden overgelaten, dan volstrekt noodig is. En nu blijf ik van meening, dat aan eene goede oefening der schutterij in allerlei kleine gemeenten niet te denken is. Daarvoor zijn gezamenlijke oefeningen noodig, en ik kan niet inzien dat de Grondwet zich hiertegen zou verzetten.

De heer SIX. De Voorzitter vergunt mij ten derden male het woord te voeren. Mij betaamt het in de eerste plaats daarvoor dank te zeggen, en de vergadering verschooning te vragen dat ik andermaal hare aandacht vraag.

De VOORZITTER. Er bestaat hier geen bepaling hoeveel malen men het woord mag voeren. Er is hier dus geen toegevendheid mijnerzijds jegens den geachten spreker; hij maakt slechts gebruik van zijn recht.

De heer SIX. Dan zal ik van dit recht toch maar een kort gebruik maken. De heer Jeekel zeide, dat het door mij aangehaald voorbeeld van Almkerk niet opging, en verwees mij naar lett. 2 van art. 3 der schutterijwet. Ik moge ter loops, om elk misverstand te voorkomen, opmerken, dat ik Almkerk slechts in 't voorbijgaan genoemd heb, als voorbeeld, zonder te gewagen, wat dáár met de schutterij is geschied of had moeten geschieden. Het is zeer wel mogelijk, dat dáár de schutterij is opgeroepen; ik weet het in 't minst niet. Doch wat de zaak zelve betreft, die bepaling van art. 3 was mij volkomen bekend, doch de burgemeester van eene gemeente, waarin brand is ontstaan, behoeft de brandspuitgasten niet nog op te roepen in

hunne qualiteit van rustende schutters; de leden van den brandweer onderstel ik, dat in elk geval zullen tegenwoordig zijn. Ik bedoelde echter de oproeping der rustende schutters, die niet tot den brandweer behooren, en deze moeten niet speciaal worden opgeroepen.

Ik wensch nu nog een enkel woord te zeggen naar aanleiding van hetgeen door den heer Robidé van der Aa is aangevoerd. Ik breng hulde aan de voortreffelijke diagnose door den spreker gegeven van de kwalen, waaraan onze schutterijwet lijdt. Ik ben het volkomen eens, dat het gemeentelijk karakter harer instelling de groote ziektebron is. Maar ik moet ten sterkste protesteeren tegen de leer dat men de wetten, die minder goed zijn, maar minder streng moet toepassen. Ik ben geen rechtsgeleerde, en behoor dus niet tot hen, die de geachte spreker opriep om zijn beweren te staven. Maar al gevoel ik mij op 't gebied van staatsrecht als een ongeoeffend schaatsenrijder op de gladde ijbaan, één vraag mag ik niet weêrhouden: Aan welke macht in den Staat kent de heer Robidé van der Aa het gezag toe om te beslissen, *deze* wet moet wèl, *die* niet stipt nageleefd worden? Zoolang mij daaromtrent geen zekerheid is gegeven, beschouw ik de leer van den geachten spreker als hoogst gevaarlijk, omdat die, in zijn consequentiën, voert òf tot regeeringloosheid òf tot autocratie.

De heer ROBIDÉ VAN DER AA. De laatste woorden van den geachten vorigen spreker noodzaken mij met nog een kort woord te zeggen. Goede wetten moeten berusten op, en in overeenstemming zijn met het volksbewustzijn. Nu kan het zijn, dat in den tijd, waarin de wetten werken, het volksbewustzijn zich wijzigt. En wanneer dan de wetgever den tijd nog niet gekomen acht om tot wijziging of afschaffing der wet over te gaan, dan kan het noodig zijn, de wet eenvoudig buiten toepassing te laten.

Als voorbeeld wensch ik te wijzen op de afschaffing der doodstraf. Bij de vaststelling van het strafwetboek werd op een aantal misdaden de doodstraf bedreigd en werd deze ook uitgevoerd. Dit was in volmaakte overeenstemming met het toenma-

lig volksbewustzijn. Doch later hebben zich de begrippen van menselijkheid gewijzigd, en verklaarde zich het volksbewustzijn tegen die voortdurende toepassing. Toch kon de wetgever het niet geraden vinden, dadelijk tot de geheele afschaffing te besluiten. Men liet de straf dus bestaan, maar zij bleef vele jaren onuitgevoerd door het gebruik maken van het recht van gratie. De wet bleef dus een doode letter, tot zij later formeel werd afgeschaft.

Zoo zijn er meer voorbeelden; ik wijs slechts op de Zondagswet. Ik weet niet of het voor de Regeering geraden zou zijn, thans de afschaffing dier wet voor te stellen. Maar ik weet toch wel, dat, toen een al te ijverig ambtenaar der Justitie, eene vervolging instelde tegen arbeiders, die des Zondags bij een dreigend onweder te veld staand hooi binnen haalden, de Minister van Justitie het zijn plicht achtte, dien ambtenaren te doen weten, dat zij niet te streng moesten te werk gaan.

En zoo zou ik op nog meer kunnen wijzen, ten betooge, dat het soms noodig kan zijn eene wet, die niet meer past in onzen tijd, zoolang zij nog niet vervallen is, maar zooveel mogelijk buiten toepassing te laten.

De heer JEEKEL. Een kort woord nog aan den heer Van der Aa. Het lag niet in mijne bedoeling de Grondwet te verdraaien; ik wilde slechts er op wijzen dat men met de letter der Grondwet in de hand desnoods wel tot algemeenen dienstplicht kan komen. Art. 181 der Grondwet zegt dat, bij gebrek aan genoegzame vrijwilligers, de militie voltallig wordt gemaakt door loting uit de ingezetenen. Er staat hier dus niet, dat een zeker aantal moet worden vrijgesteld, maar alleen, dat er loting moet plaats hebben. Dit neemt niet weg, dat men allen kan indeelen.

De heer BOOGAARD. Nog één woord slechts. Ik blijf er bij, dat voor de speciale wapens meer oefening noodig is dan in het plan van den heer Jeekel ligt opgesloten, terwijl ik daarbij nog wensch te voegen, dat door mij niet uitsluitend is gedacht aan de bereden korpsen, doch ook aan de vesting-artillerie. En wat

het dienen van schutters in het leger betreft, zij nog opgemerkt dat het dienen zelf zeker geen straf mag genoemd worden, maar voor den schutter, die toont geen besef te hebben van discipline, en zich na *herhaalde* waarschuwing ongenegen toont, om te volbrengen wat de wet van hem eischt, voor dien schutter kan het leger eene goede en noodzakelijke *oefenschool* worden.

De Voorzitter. Ik wensch ook slechts één aanmerking te maken. De heer Jeekel zeide, dat, nu eenige zijner stellingen niet waren tegengesproken, deze ook moesten worden beschouwd als te zijn aangenomen. Dit kan niet opgaan, vooral niet hier, waar de discussiën zeker een te grooten omvang zouden nemen, wanneer men al de bijzondere punten zou willen behandelen, die besproken worden.

Wanneer nu niemand meer het woord verlangt te voeren, dan sluit ik, onder dankbetuiging aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, deze vergadering.

Namens het Bestuur:

De Secretaris,
F. E. L. A. ABEL.